

inimicos fluctibus in se redeuntibus obruit. Nec consecrauerunt aliquam de az mannam quam de deo de celo manna sumpserunt: nec quando sicutientibus aqua percussa petra profudit nymphas lymphasque coluerunt. **Exod. 17.** Sine infans facris: maris et bellone bella gesserunt: et sine victoria quidem non vicerunt: non eam tamen deam sed dei sui munus habuerunt. Sine segetibus segetes: sine bobona boues: mella sine mellona: poma sine pomona. Et proorsus omnia pro quibus tante falsoz deozum turbe romani supplicandum putauerunt: ab vno vero deo multo felicius acceperunt. Et si non in eum peccassent impia curiositate: tanquam magis artibus seducti ad alienos deos: et ad idola defluendo: et postremo christum occidendo: in eodem regno et si non spatiosiore tamen felicioze mansissent. Et nunc quod per omnes fere terras gentesque dispersi sunt: illius vnus veri dei prouidentia est: vt quod deozum falsozum versus quaque simulacra: are: luci: templa: euertuntur: et sacrificia prohibentur: de codicibus eozum probetur: quemadmodum hoc fuerit tanto ante prophetatum: ne forte cum legeretur in nostris a nobis putaretur esse confictum. Jam quod sequitur in volumine sequenti videndum est: et hic dandus huius prolixitatis modus.

Explicitus est liber quartus.

Incipiunt capitula libri quinti.

- i. **C**ausam romani imperij oimque regnorum nec fortuita esse nec in stellarum positione consistere.
- ii. **D**e geminorum simili dissimilique validudine.
- iii. **D**e augmento quod ex rota figuli nigidius mathematicus assumpsit in questione geminorum.
- iiii. **D**e esau et iacob geminis multum inter se morum et actionum qualitate disparibus.
- v. **Q**uibus modis conuincantur mathematici vanam scientiam profiteri.
- vi. **D**e geminis disparis sexus.
- vii. **D**e electione diei quo vxor ducitur: quoue in agro aliquid plantatur aut seritur.
- viii. **D**e his qui non astrozum positionem: sed connexionem causarum ex dei voluntate pendentem fati nomine appellant.

- ix. **D**e presentia dei et libera hominis voluntate contra ciceronis definitionem.
- x. **A**n voluntatibus hominum aliqua domine necessitas.
- xi. **D**e vniuersali prouidentia dei cuius legibus omnia continentur.
- xii. **Q**uibus moribus antiqui romani meruerunt vt deus verus quamuis non eum colerent eozum auget imperium.
- xiii. **D**e amore laudis qui cum sit vicium: ob hoc virtus putatur: quia per ipsum vicia maiora cobident.
- xiiii. **D**e refecando amore laudis humane: quoniam iustozum gloria omnis in deo sit.
- xv. **D**e mercede temporali quam deus reddidit bonis moribus romanz.
- xvi. **D**e mercede scilicet ciuili ciuitatis eterne quibus vtilia sunt romanz exempla virtutum.
- xvii. **Q**uo fructu romani bella gesserint et quantum his quos vicere contulerunt.
- xviii. **Q**uod alieni a iactantia debeant esse christiani si aliquid fecerint pro dilectione eterne patrie: cum tanta romani gesserint pro humana gloria et ciuitate terrena.
- xix. **Q**uomodo inter se differant cupiditas glorie et cupiditas dominationis.
- xx. **T**am turpiter seruire virtutes humane glorie quam corporis voluptati.
- xxi. **R**omanum regnum a deo vero esse dispositum a quo est omnis potestas et cuius prouidentia reguntur vniuersa.
- xxii. **T**empora exitusque belloz ex dei pendere iudicio.
- xxiii. **D**e bello in quo rhadagaisus gothorum demonum cultor: vno die cum ingentibus copiis suis victus est.
- xxiiii. **Q**ue sit christianozum imperatozum et que vera felicitas.
- xxv. **D**e prosperitatibus quas constantino imperatozi christiano deus contulit.
- xxvi. **D**e fide et pietate theodosij augusti.
- xxvii. **C**ontra inuidios inuectio augustini que scripserunt contra editos iam libros.

Incipit liber quintus.
Capitulum I.

Tonia constar omnium reze. **Capitulum I.**
2c. **H**ic incipit liber quintus in quo beatus
augustinus ostendit que fuerit causa et ratio quare deus
us romanorum imperium auerit et auctori conservauerit. **Et habet liber iste. xxvij. ca.**

In quorum primo duo facti. quia primo ostendit intentionem suam in libro secundo ibi. **Et** ergo magnitudinis. incipit suam intentionem persequi. **Unde si illa dea etc.** hoc dicit quia ut dictum fuit superius libro quarto. romani posuerunt felicitatem deam quendam. **Romanum imperium etc.** de cuius magnitudine certum est quod tota europa et africa et tota fere asia per aliquod tempus fuerunt ei subiecte. per autem expressius eius magnitudo ex principum et subiectis de quibus est liber felix dictator romanorum. in quo etiam per quod non habuit dominium simpliciter totius orbis. de diuturnitate quo eius usque ad tempora augustini dictum fuit libro nono. **Causa ergo magnitudinis etc.** hic incipit persequi suam intentionem in libro secundo. incipit tractare de fato ut ostendat quod augmentum romani imperii non sit fato ascribendum. sed diuine providentie. et primo ostendit quod significat nomine facti. et quod a fortuna distinguitur. secundo ibi illi quod positionem stellarum etc. destruit factum in ea significatione acceptum quod mathematici de fato loquuntur.

Tonia constat omnium reze optata plenitudine esse felicitate que non est dea sed donum dei: et ideo nullum deum colendum esse ab hominibus nisi quod potest eos facere felices. **U**n si illa dea esset sola colenda merito diceretur: **Ita** persequenter videamus quod causa deus qui potest et illa bona dare que habere potest etiam non boni: ac per hoc etiam non felices: romanum imperium tam magnam tanque diuturnam esse voluerit. **Q**uia enim hoc deorum falsorum illa quam colebant multitudo non fecit: et multa iam diuinus et ubi visum fuerit oportet unum esse dicemus. **C**ausa ergo magnitudinis imperii romani: nec fortuita est: nec fatalis finem eorum finem siue opinionem que ea dicitur esse fortuita: que vel nullas causas habet: vel non ex aliquo rationabili ordine venientes: et ea fatalia que propter dei et hominum voluntatem cuiusdam ordinis necessitate contingunt. **P**roterius diuina providentia regna constituit humana. **Q**ue si propterea que sunt fato tribuit: quia ipsam dei voluntatem vel preteritatem facti nomine appellat: finem teneat linguam corrigat. **C**ur enim non hoc primum dicat quod postea dicitur est: cum ab illo quod querierit quod dixerit factum: **N**am id homines qui audiunt vitiosa loquendi consuetudine non intelligunt nisi vim positionis siderum: qualis est quoniam quis nascitur siue percipit: quod aliqui alienant a dei voluntate: aliqui ex illa etiam hec pendere affirmant. **S**ed illi qui sine dei voluntate decernere opinantur sidera: quod agamus: vel quid bonorum habeamus malorumve partiamur ab auribus omnium repellendi sunt. **N**on solum eorum que veram religionem tenent: sed que deorum qualiumcumque licet falsorum: volunt esse cultores. **H**ec enim opinio quid agit aliud: nisi ut nullus omnino colatur aut rogetur deus. **C**ontra quos modo nobis disputatio non est instituta: sed contra eos qui per defensionem eorum quos deos putant: christianam religionem aduersant. **I**lli vero qui positioni stellarum quodammodo decernentium qualis quisque sit: et quod pueniat boni: quodque mali accidat: ex dei voluntate suspendunt: si easdem stellas putant habere hanc potestatem traditam sibi a summa illius potestate: ut volentes ista decernant: magna celo faciunt iniuriam: in cuius velut clarissimo senatu: ac splendidissima curia opinantur scelera facienda decerni: qualia si aliqua terrena civitas decerneret: genere humano decerneret fuerat evertenda. **Q**uale deinde iudicium de hominum factis deo relinquit: quibus celestis necessitas adhibetur: cum dominus ille sit et fidei et hominum. **C**ur si non dicunt stellas accipere quod de preterite a summo deo arbitrio suo ista decernere: sed in talibus necessitatibus ingerendis illius omnino iussa complere ita ne de ipso sentiedum est: quod indignissimum visum est de stellarum voluntate sentire. **S**i dicunt stelle significare potius ista que facerent quasi locutio quodam sit illa positio per dicens futura non agens: non enim mediocriter doctorum hominum fuit ista sententia: non quod ita

Cur enim non hoc primum etc. vult dicere beatus augustinus quod si quis vult omnia fato attribuire. quia per fatum intelligit dei voluntatem aut preteritatem. sicut dicit seneca. ut allegat beatus augustinus infra ca. viij. ipse debet in principio dicere illud quod postea esset dicitur si interrogaret. scilicet quod intelligit per fatum. et eam assuegnat que dicitur in principio dicere. quia hoc nomen factum aliter sonat apud eorum usum loquentium. dicit enim mathematici quod factum est vis positionis siderum in natiuitate vel conceptione alicuius. **S**ciendum est quod alio modo accipit hoc nomen factum. **N**am beatus lib. iij. de solatione prophetie. dicit quod mens diuina in sue simplicitatis arce composita multipliciter rebus generandis modum statuit. **Q**ui modus cum in ipsa diuine intelligentie puritate percipitur puritatis notat. **U**n hoc ad ea que mouent atque disponit referuntur. factum a veteribus appellatur. nam prudentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principum constituta que cuncta disponit. factum vero inherens mobilibus rebus dispositione per quam prudentia suis queque preceperit ordinibus prudentia namque cuncta perit queuis diuersa queque in finita complectitur. factum hoc singula dirigit in motu locis formis ac temporibus distributa. ut hec temporalis explicatio in diuine mentis adunata perspicua prudentia sit. **A**de hoc adunatio digesta atque explicata reponit factum voluntatis

fatum. et eam assuegnat que dicitur in principio dicere. quia hoc nomen factum aliter sonat apud eorum usum loquentium. dicit enim mathematici quod factum est vis positionis siderum in natiuitate vel conceptione alicuius. Sciendum est quod alio modo accipit hoc nomen factum. Nam beatus lib. iij. de solatione prophetie. dicit quod mens diuina in sue simplicitatis arce composita multipliciter rebus generandis modum statuit. Qui modus cum in ipsa diuine intelligentie puritate percipitur puritatis notat. Un hoc ad ea que mouent atque disponit referuntur. factum a veteribus appellatur. nam prudentia est illa ipsa diuina ratio in summo omnium principum constituta que cuncta disponit. factum vero inherens mobilibus rebus dispositione per quam prudentia suis queque preceperit ordinibus prudentia namque cuncta perit queuis diuersa queque in finita complectitur. factum hoc singula dirigit in motu locis formis ac temporibus distributa. ut hec temporalis explicatio in diuine mentis adunata perspicua prudentia sit. Ade hoc adunatio digesta atque explicata reponit factum voluntatis

cetur. **A**gellius
 pro lib. v. dicit q
 chrysippus stoice
 phie princeps dif
 finit fatu sic. **Fa**
 tu est sempiterna
 qda r indeclina
 bilis rez series r
 carbena voluens
 seipsam r impli
 cans per eternos
 psequere ordies
 ex qb apra atq
 nera est. m sicut
 dicit. **A**gellius
 chrysippus no p
 prer h negat libe
 ru arbitriu. qm
 ex fato fm ipsuz
 pueniat qm qd dif
 ficultas ad bonu
 faciendu. **P**oete
 pro fingit tria fa
 ta. s. pncipiū me
 diū r finem vite
 humane. **P**a clo
 rtho regit pncipiū
 lachesis medium
 atropos finē.
Mars itaq
 positus rē. **D**ice
 bat papa clemēs
 vt in itinerario
 eius habet lib. ix
 cū mars centz re
 nēs in domo sua
 ex tetragono re
 sperxit mercuri
 um cum saturno
 ad centrum. luna
 pro veniēte super
 eū plena in gene
 si diurna efficit
 homicidas. r gla
 dio casuros. san
 guinarios ebrio
 sos. libidinosos.
 maleficos. sacri
 legos. **A**lbuma
 sar lib. v. de iudi
 cīs vnt verbo si
 gnificationis di
 cēs tractatu octa
 uo q mars signi
 ficat fm vna sui
 prem interfectio
 nē aut latrocinia
Ca. II.
Tero di
 cit hipo
 crate rē.
In hoc ca. ostē
 dit beatus aug.

solēt loqui mathematici: vt
 f verbigrā dicant: mars ita
 positus homicidā significat:
 s homicidā nō facit. **U**erū
 tū vt pcedam^o nō eos vt de
 bent loqui: et a phis accipe
 oportere fmonis regulā: ad
 ea pñuncianda: q in sideruz
 positione se putāt repire: qd
 sit de q nihil vnq dicere po
 tuerūt. cur in vita geminoz
 in actiōibus r in euentis: in
 pfectionibus: artibus: hono
 ribus: ceterisq rebus ad hu
 manā vitā pñētibus: atz in
 ipsa morte sit plerūq tanta
 diuersitas: vt filiozes eis sint
 qstū ad hec attrinet: multi ex
 tranei q ipsi inter se gemini
 pexiguo tēpis interuallo in
 nascēdo sepati: in pceptu au
 tē p vnu pcutitū vno etiam
 momēto seminati. **Ca. II.**
Tero dic hipo
 crate nobilissimū medi
 cū scriptū reliquisse
 qsdā frēs cū simul egrotare
 cepissent: r eoz morib^o eodē
 tpe inguēsceret: eodē leua
 ret gemios suspicātū. **Q**uos
 possidonius stoicus multuz
 astrologie deditus: eadē cō
 stitutione astroz natos: ea
 dēq pceptos solebat asse
 re. **I**ta q medic^o pñere cre
 debat ad simillimā tēperiez
 valitudinis: s phs astrolog^o
 ad vim pstitutionēq siderū
 q fuerat q tpe pcepti natiq
 sūt. **I**n hac cā multo est acce
 ptabilior r de primo credi
 bilior: pietura medicinalis:
 qm pntes vt erāt corpe af
 fecti dū pcuterent. ita pmoz
 dia pceptoz affeci potuerūt
 vt psecut^o ex materno corpe
 pōibus incremēt^o paris va
 litudis nascerēt. **D**einde in
 vna domo eisdē alimētis nu
 triti: vbi aerē r loci pōitiōez
 r vim aqrū plimū valere ad
 corpus: vel bñ vel male acci
 piendū medicina testat: eis
 dē etiā exercitatiōib^o assue

facti: tā sista corpa gererent
 vt etiā ad egrotādū vno tpe
 eisdēq causis silt mouerent
Cōstitutōz vno celi ac siderē q
 fuit qm pcepti siue nati sunt:
 velle trahere ad istā egrotā
 di parilitatē: cū tā multa diū
 sissimi gener^o diuersissimoz
 affectuū r euentuū eodē tpe
 in vni^o regionis terra eidez
 celo subdita: potuerūt cōci
 pi r nasci: nescio cui^o sit inso
 len. ic. **N**os aut nouimus ge
 minos nō solū actus r pegri
 nationes hñe diuersos: vtz
 etiā dispares egritudines p
 peti. **D**e q re facillimā qntū
 mihi videt rōnem redderet
 hipocrates: diuersis alimē
 tis r exercitatiōibus q nō de
 corpis tpatioē s de animi vo
 lūtate veniūt: dissimiles eis
 accidere potuisse valitudies
Porro aut possidonius vt q
 libet fatalium siderē assertoz
 mix si pōt hic inuenire qd di
 cat: si nolit impitoz mentib^o
 in eis qd nesciūt reb^o illudes
 re. **Q**d em conant^o efficere
 de interuallo exigui tps: q
 inf se gemini duz nascerent
 habuerūt: ppter celi pculā
 vbi ponit hore notatio: quā
 horoscopū vocant: aut non
 tantū valet qnta inuenit in
 geminoz volūtatibus: acti
 bus: moribus casibusq diuis
 tas: aut plus etiā valet q est
 geminoz vel humilitas ge
 neris: eadē vel nobilitas: cu
 ius maximā diuersitatē non
 nisi in hora q qsq nascit^o po
 nūt. **A**c hoc si tā celerit^o al
 ter post alter nascit^o: vt eadē
 ps horoscopi maneat: paria
 cuncta quero q in nullis pñt
 geminis inueniri. **S**i aut se
 quētis tarditas horoscopuz
 mutat: pntes diuersos qro
 qd gemini hñe nō pñt. **Ca. III.**
Rustra igit assert^o
 f nobile illud cōmen
 tū de figul^o rota: qd
 b rfidisse ferūt nigidiū hac q. b

vanitatē mar: ei
 maricoz: ponem
 riu fatū p ea que
 circa duos gemi
 nos r eos q siml
 nascunt. fit autē
 in hoc caplo mē
 tio d possidonio
 cuius etia: dicit
 aliqua de fato re
 citat tullius lib.
 de fato.
Ca. III.
Rustra
 itaq as
 fert rē.
In hoc ca. repro
 bat aug. qndam
 nstionē q datur
 a mathematicis
 ad ea q in pceden
 ti caplo obiecta
 sunt.
Rfidisse fue
 rūt nigidium rē.
 fm. **A**gellū lu
 bro. iij. varro et
 nigidius fuerūt
 vni romani ge
 neris doctissimi.

stione turbati: unde et sigulus appellatus est. Dū enim rotam siguli vi quanta potuit intorsisset currente illa bis numero de atramento tanquam vno eius loco summa celeritate percussit: deinde inuenta sunt signa que fixerat desistente motu: non quo intervallo in rote illius extremitate distantia. Sic inquit in tanta celi rapacitate etiam si alter post alterum tanta celeritate nascatur quanta rotam bis ipse percussit: in celi spacio plurimum est. Hinc sunt inquit quecumque dissimiliuma perhibent in moribus casibusque geminorum. Hoc figmentum fragilius est: quam vasa que illa rotatione finguntur. Nam si tam multum in celo interest quod constellationibus comprehendere non potest: ut alteri geminorum hereditas obueniat: alteri non obueniat: cur audent ceteris que gemini non sunt: cum inspexerint eorum constellationes talia pronuntiare: que ad illud secretum pertinent quod nemo potest comprehendere: et momentis annotare nascentium. Si autem propterea talia dicunt in aliorum genituris: quia hec ad productiona spacia temporum pertinent: momenta vero illa prius minutarum que inter se gemini possunt habere nascentes: rebus minimis tribuunt: de quilibet mathematici non solent consuli: quis enim consulat quando se deat: quando deambulet: quando vel quid prandeat: nunquid ista dicimus quando in moribus opibus casibusque geminorum plurima plurimumque diuersa monstramus.

Capitulum III.

Gen. 25. Ca. III.

Nati sunt duo gemini. In ca. confirmat aug. q. in precedenti capitulo dixerat per ea que scriptura sacra narrat de duobus geminis scilicet Jacob et Esau.

Nati sunt duo gemini antiqua patrum memoria: ut de insignibus loquar: nec alter post alterum ut posterior plantam prioris teneret. Tanta in eorum vita fuerunt moribusque diuersa: tanta in actibus disparitas: tanta in pentum amore dissimilitudo: ut etiam inimicos eos inter se faceret ipsa distantia. Nunquid hoc dicitur: quod vno ambulante alius sedebat: et alio dormiente alius vigilabat: alio loquente tacebat alius: que pertinent ad illas minutias: que non possunt ab eis comprehendere que constitutioni siderum qua quisque nascatur ascribitur: unde mathematici consulantur. Unus duxit mercenariam seruituram: alius non seruiuit. Unus a matre diligebatur: alius non diligebatur. Unus honorem qui magnus apud eos habebatur amisit: alter adeptus est. Quid de vxoribus: quid de filiis: quid de rebus: quanta diuersitas.

Capitulum V.

Ergo hec ad illas a pertinent minutias temporum: que inter se habent gemini et constellationibus non ascribuntur: quare aliorum constellationibus inspectis ista dicuntur. Si autem ideo dicuntur quia non ad minuta incomprehensibilia sed ad temporum spacia pertinent: que obseruari notarique possunt: quid hic agit rota illa luti siguli: nisi ut homines luteum cor habentes in gyrum mittant: ne mathematicorum vaniloquia percipiant. Quid denique idem ipsi quorum morbum quod eodem tempore grauior leuiorque apparebat amborum medicinaliter inspicere

hipocrates: geminos suspicatus est. Nonne factis istos redarguit qui volunt sideribus dare quod de corporum similitudine veniebat. Cur enim similiter eodemque tempore non alter prior: alter posterior egrotabant sicut nati fuerant: quia utique simul nasci ambo non poterant. Aut si nihil momenti attulit: ut diuersis temporibus egrotarent: quod diuersis temporibus nati sunt quare tempus in nascendo diuersum ad aliarum rerum diuersitates valere pretendunt. Cur poterunt diuersis temporibus perigrinari: diuersis temporibus ducere vxores: diuersis temporibus filios procreare: et multa alia propterea que diuersis temporibus nati sunt et non potuerunt eadem causa diuersis etiam temporibus egrotare. Si enim dispar nascendi mora mutauit horoscopus et disparilitatem intulit ceteris rebus: cur illud in egritudinibus mansit quod habebat in temporibus equalitate conceptus. Aut si fata valitudinis in conceptu sunt: alia vero rebus in ortu esse dicuntur: non deberent inspectis natalium constellationibus de valitudine aliquid dicere: quoniam eis inspicienda conceptioalis hora non datur. Si autem ideo pronuntiant egritudines non inspecto conceptioalis horoscopo: quod indicant eas momenta nascentium quod dicerent cuilibet eorum geminorum ex natiuitatis hora quoniam egrotaturus esset cum et alter quoniam non habebat eandem horam natiuitatis necesse haberet egrotare. Deinde quod si tanta distantia est temporibus in natiuitate geminorum ut per hoc oporteat eis constellationes fieri diuersas: propter diuersum horoscopus: et ob hoc diuersos omnes cardines ubi tanta vis ponitur: ut hic etiam diuersa sint fata ubi hoc accidere potuit cum eorum conceptus diuisus temporibus habere non possit. Aut si duorum vno momento temporibus conceptorum potuerunt esse ad nascendum fata dispa-

Ca. V.

Ergo hec ad illas a pertinent minutias temporum: que inter se habent gemini et constellationibus non ascribuntur: quare aliorum constellationibus inspectis ista dicuntur. Si autem ideo dicuntur quia non ad minuta incomprehensibilia sed ad temporum spacia pertinent: que obseruari notarique possunt: quid hic agit rota illa luti siguli: nisi ut homines luteum cor habentes in gyrum mittant: ne mathematicorum vaniloquia percipiant. Quid denique idem ipsi quorum morbum quod eodem tempore grauior leuiorque apparebat amborum medicinaliter inspicere

ria: cur nō et duoz vno momento tps natozū
possint esse ad viuendū atqz moriēdū fata dis-
paria? Nam si vnu momentū q̄ ambo cōcepti
sunt nō impediuit vt alter p̄oz: alter posterior
nasceret: cur vno momento si duo nascunt im-
pediat aliqd vt alter p̄oz alter posterior mori-
atur? Si p̄ceptio momenti vnus diuersos ca-
sus in vtero geminos habere pmittit: cur na-
tiuitas momenti vnus nō etiā q̄libet duos in
terra diuersos casus h̄re pmittat? Ac vt omnia
hui⁹ artis vel potius vanitatis cōmenta tol-
lant: quid est h̄ q̄ vno tpe: vno momento: sub
vna eadēqz celi positione cōcepti diuersa h̄nt
fata q̄ illos p̄ducant ad diuersaz horaz natiui-
tatē: vt vno momēto tps sub vna eadēqz celi
positiōe: de duabus m̄fibz duo piter nati: di-
uersa fata h̄re nō p̄nt: q̄ illos p̄ducant ad diuer-
sam viuēdi vel moriēdi necessitatē? In p̄ce-
pti nōdū h̄nt fata: q̄ nisi nascant h̄re nō potue-
rūt. Quid est q̄ dicunt si hora p̄ceptionalis
iueniat: multa ab istis dici posse diuini?

¶ Quidā sapi-
ens horam elegit
et. Non sēle nar-
rat in historia ale-
xandri magni de
necrante astro-
logo et olympia
de matre alexan-
dri vxore philippi
cū q̄ p̄cubuit ne-
crantibus q̄ hora
certa inspecta in
q̄ nasciturus fili-
us esset futurus
matre alexandri
entente pere vi-
cinam p̄tui cobi-
buit ne puez vs-
qz ad horā inspe-
ctam pareret.

etiā illud a nonnullis p̄dicat:
q̄b q̄dā sapiens horā elegit q̄
cū vxore p̄cuberet vñ filium
mirabilē gigneret. Cū po-
stremo: et h̄ est q̄d de illis pa-
riter egrotantibus geminis
possidoni⁹ astrologus idēqz
p̄hs r̄ndebat: iō fieri q̄ eodē
tpe fuissent nati: eodēqz p̄ce-
pti? Nā vtiqz p̄pter h̄ adde-
bat cōceptionē ne diceret ei
nō ad liquidū eodē tpe potu-
isse nasci: q̄s p̄stabat oīno eo-
dem tpe fuisse p̄ceptos: vt h̄
q̄d s̄lr̄ siml̄qz egrotabant nō
daret de primo pari corpis
tpamento: s̄ eandē qz valitu-
dinis p̄litate sideris nexi-
bus allegaret. Si igit in p̄ce-

ptu tanta vis eadē eq̄litate fatoz: nō debuerūt
nascēdo eadē fata mutari. Aut si p̄pterea mu-
tant fata geminoz qz t̄pibus diuersis nascunt
cur nō potius intelligamus iam fuisse mutata
vt diuersis t̄pibus nascerēt. Ita ne nō mutat
fata natiuitat̄ volūtas viuentiū: cū mutet fa-
ta p̄ceptionis ordo nascentiū. **¶** Ca. VI.

¶ Ca. VI.
Q̄anqz et
in ipsis
geminis
rū et. In b. ca. ar-
guit aug⁹ contra
mathematicos q̄

¶ Q̄anqz et in ipsis ge-
minoz p̄ceptib⁹: vbi
certe amboz eadēz
momenta siue t̄poz sepe fit
vt sub eadē p̄stellatione fa-
tali alter p̄cipiat masculus:
altera femina. Nouimus ge-

minos diuersi sexus: ambo
adhuc viuūt: ambo etate vi-
gēt adhuc. Quoz cū sint in-
ter se files corpoz spēs q̄ntum in diuerso sexu
p̄oz: instituto tñ et p̄posito vite ita sunt dispa-
res: vt p̄ter act⁹ q̄s necesse ē a virilibus dista-
re femineos: q̄ ille in officio comitis militat et
a sua domo pene sp̄ pegrinat: illa de solo p̄rio
et de rure p̄prio nō recedit. In sup q̄d est incre-
dibilius si astra fata credant: nō aut mixt̄ si
volūtas hoīm et dei mūera cogitent: ille cō-
iugatus: illa x̄go sacra est: ille nūerosam plem
genuit: illa nec nupsit. Et enī plimū vis horo-
scopi valet. Hoc q̄ nihil sit: iam satis disserui.
S̄z q̄lectūqz sit: in ortu valere dicit. Nunq̄d et
in p̄ceptu vbi et vnu p̄cubitū esse manifestū est
et tāta nature vis ē: vt cū p̄cepit femina: deus
de alterz p̄cipere oīno nō possit? Cū necesse ē:
eadē esse in geminis momēta p̄ceptus. In for-
te qz diuerso horoscopo nati sūt: aut ille in ma-
sculū dū nascerent: aut illa in feminā cōmuta-
ta ē. Cū igit vsqz qz absurde dici possit ad so-
las corpoz differētias afflatus q̄dā valere si-
dere eos: sicut in solaribus accessib⁹ et decessib⁹
videmus etiā ipsius anni t̄pa variari et lunari-
bus incrementis atqz decrementis augeri et mi-
nui q̄dā genera rez: sic echinos et cōchas et mi-
rabiles estus oceani: nō aut et animi volunta-
tes positionib⁹ siderz subdi: nūc isti cū etiā nos-
tros actus inde religare conant̄ admonēt vt
q̄ramus: vñ nec in ipsis q̄dē corpozib⁹ eis pos-
sit rō ista p̄stare. Quid em̄ tā ad corpus prinēf
qz corpis sexus? Et tñ sub eadē positione s̄de-
rū diuersi sexus gemini p̄cipi potuef. Cū qd
insipientius dici aut credi p̄oz: qz siderz positio-
nē q̄ ad horā p̄ceptiōis eadē

ea q̄ vidit de duoz
bus geminis ma-
sculo et femina.

¶ Am illud q̄s ferat: a
q̄d in eligendis die-
bus noua q̄daz suis
actibus fata molūf. **¶** Non
erat vicz ille ita natus vt ha-
beret admirabilē filius: s̄ ita
potius vt p̄temptibilē gigne-
ret: et ideo vir doctus elegit
horā q̄ misceret vxoz. Fecit
ergo fatū q̄d nō habebat: s̄

¶ Ca. VII.
¶ Am illud
q̄s et. In
hoc caplo
reprobat augusti-
nus mathematu-
cos. ostendendo
vanū esse nō solū
iudicare de actib⁹
hūanis fm horā
sed etiā fm diē. et
facit duo in boe-
ca. Quia p̄mo re-
probat eoz vsue-
tudinē q̄ dies ob-
seruant. Secun-
do ibi. his omib⁹
considerans et.
ostendit vñ sit q̄
mathematici q̄n-
qz et vera p̄dicat.
¶ Non erat vi-

delicet ille ira natus. loquitur aug. hic de illo sapiente qd hora elegit qua cu vxore cuberet vt admirabile filium generaret. d. q. g. ca. v. Et ero aug. qd intedit tal. qro d illo sapiente vruus ille fuit sic natus qd gneret ex necitate fati filium mirabile vl miserabile. Si mirabile qd frustra elegrit hora ad b eu sit neceriu qd ipe generet mirabile si filium miserabile. qd si sapiat fecit se qd qd ipm potuit necitas fati murari. et illd qd no habuit i natiuitate sua ex fato iaz fatu suu fac fara le si oia facta sua sint fatalia. i. ex fato repederta et necaria. **Dei** de si soli hoies te barant. **S** fatu p locu a diuisione. qd res vtz soli hoies sbiunt necitati fati vlns. pmu no vident mathematia et edere. qd i rebz alijs eligunt certos dies qd da bnt sedm. qd dato puz vanitas eoz ex maria diuersitate et certitudine futuri euert i rebz alijs. ita vt stati appcat iposibile dare iudicium certu de futuro successu earu. **S**olet tñ ho mites. h reprobat fatuitate mathematicoz qd criam d natiuitati bo aialiu irrõnaltum se iromittunt et etiã fatuitate qd runda hoiz. q. i. voleres explorare fidẽ mathematicoz cu aliqd animal apud eos natu fuerit obseruant diligenter hora natiuitatis eoz. qd notata accedunt ad mathematicos. et interrogat eos h mo. tali hora istudiet natu est mihi aial. et cuius speciei est aial illud. **A** si dixerunt

ex ipsius fato cepit eẽ fatale qd i ei natiuitate no fuerat. **S**tilticia singlarẽ: eligit dies vt ducat vxor. **R**edo propterea: qd p i die no bonuz nisi eligat incurri: et infelicu duci. **U**bi est qd nasceti iaz sidera decreuerit: **A**n p hõ qd ei ia pstitutu e diei electõ ne mutare: et qd ipe i eligedo die pstituerit: non poterit ab alia prate murari. **D**einde si soli hoies: no aut oia q sb celo sũt pstellatoibz sbiacet cur alios eligunt dies accommodatos ponedis vitibz vl arboribus: vel segetibz: alios dies pecoribz vel domadis vl admittendis maribz qbus equaru vel bouu ferent armeta et cetera hmoi. **S**iat ppterea valer ad has res dies electi: qd frõis oibz corpibz siue animalibz siue nãnantibz fm diuersitates tpaliu mometoz et sidez postio dñat: pñderet qd inuerabilia sb vno tps pũcto vel nascant vl oriant vl i choet et ta diuos exit hãnt vt ista obseruatiões cuiuis puero ridedas eẽ psuadeat qd emẽ ta excois vt audeat dicere oes arbores: oes herbas: oes bestias: serpentes: aucs: pisces: ymiclos momẽta nascẽdi sigillati hẽ diuisa. **S**olet tñ hoies ad tẽptãdã pitiã mathematicoz afferre ad eos pstellatoes mutoruz aialiu: qd orz ppter hãc exploratoz domu sue diliget obseruat: eosq mathematicos pñest ceteri: qd pstellatoibus his ispecti dicunt no eẽ hoiez natu h pec. **A**udet etiã dicere qle pec. vtz aptu lancia an vectatoian aratro: an cu

veritate multu admirant quasi certã de hoc cognitõz habuissent mathematici qui sic respondit. **S**ed hoc reprobatur aug. qd si ex hoc solu qd dat hora natiuitatis animalis posset scire quale et cuius speciei esset aial illud sequeret qd hora ea q nascit hõ no posset nasci musca. naz ea dem rone qua cõcedet qd musca nasci posset. concederetur hoc de quo liber alto anima: li paulatim et gradatim de minoribus ad maiora pcedendo. puta si posset musca eadẽ rone et musa et sic eadem ratione et aliud animal qd eẽ mure aliqn tulum matius. et sic vsq ad camelos et elephãtes. et p cõsequens si simul possunt nasci homo et musca. eadem ratione possunt simul nasci homo et elephas. bos et leo. et capra et lepus. **C**ap. VIII. **U**ero q no astro rum constitutionem. **I**n hoc capitulo ostendit augustinus q fatum accipitur ab aliquibus sub alio intellectu qd pro vltimo positionis siderum. sub quo intellectu in precedentibus iam disputatum est contra fatum. accipitur em quandoqz pro connexionem causarum quam dicunt esse velutatem diuinam. vel ab ipsa diuinitate procedere sicut tactu fuit supra ca. i. huius libri. qd etiã pbat haug. per dicta seneca et homeri. et dicit auctoritate stoicorum. **S**ed oim connexionẽ. **I**stud dictu concordat cum

animalis posset scire quale et cuius speciei esset aial illud sequeret qd hora ea q nascit hõ no posset nasci musca. naz ea dem rone qua cõcedet qd musca nasci posset. concederetur hoc de quo liber alto anima: li paulatim et gradatim de minoribus ad maiora pcedendo. puta si posset musca eadẽ rone et musa et sic eadem ratione et aliud animal qd eẽ mure aliqn tulum matius. et sic vsq ad camelos et elephãtes. et p cõsequens si simul possunt nasci homo et musca. eadem ratione possunt simul nasci homo et elephas. bos et leo. et capra et lepus. **C**ap. VIII. **U**ero q no astro rum constitutionem. **I**n hoc capitulo ostendit augustinus q fatum accipitur ab aliquibus sub alio intellectu qd pro vltimo positionis siderum. sub quo intellectu in precedentibus iam disputatum est contra fatum. accipitur em quandoqz pro connexionem causarum quam dicunt esse velutatem diuinam. vel ab ipsa diuinitate procedere sicut tactu fuit

dfinitioe fati qua
dar chyfip^ostoi
cus qua posui. s
ca. j. c. An/
nei seneca iur rē.
qd dicitū nō iue/
ni aliq libro se/
nece. nec emē in
tragedijs. nec in
ludicij. Ego aut
pla ei^o opa nō vi
di in qbo merice
scribet. **De** fac
nolle comitabor.
gemēs. vult dice
re seneca. q si de
tur. q nolle illud
facere ad qd fa
ta ielinat. m op
tebar me facere il
ludiciā cū gemitu.
i. displicētia.
z qd bono libuit
facere. i. libet fac
b ego patiar. id ē
trahar z q cogar
illd facer. z qz me
nolere fiet. iō ero
mag. paties qz a
gēs. **Quos** c
cicero i latinū rē
Sciēdū ē qz cico
ro xsus homeri z
ei^o libros rāstu
lit i latinū de gre
co vt ipē tull^o eti
am dicit i li. v. d si
mbo bonoz z ma
loz pazz^o medi
um. **Nec** i
bac qōc rē. hōstē
dit aug^o qre ad i
duxit xsus hōme
ri poete cū m di
ci^o poetiā nō sit
stādū vbi agit de
materia naturali
z sit disputatō nō
solū s opinione
hoīs. s etā ad p
bandū ipaz veri
tatē sic disputaf
s p rāto h ad
ducit auētas hō
mieri. qz tull^o li. d
faro dicit stoicos
q fatum ponunt
istos xsus hōme
ri sic vsurpasse.
z iō hnt auētare
ab ipis stoicis. q
rū snia nō modū
ceest auētaras

Anneus
seneca.

homer^o.

Tulli^o in
li. d diuina.

sūmi tribuūt volūtati z pātī
q optie z veracissime credi
z cūcta seire aīqz fiāt. z nihil
inordinatū relinqre: a q sūt
oēs pātēs: qzuis ab illo non
sint oīm volūtates. ipam ita
qz pācipue dei sūmi volūtatez
cui^o potestas insupabilis p cū
tra porrigit: eos appellare fa
tū sic pbat^o Annei seneca si
nisi fallor: hi x^o. Duc me sū
me pī: alti dñator: olympi. qz
cūqz placuerit nulla parēdi
mora est. **Assū** impiger^o fac
nolle comitabor gemēs. ma
lusqz patiar facere qd licuit
bono. **Ducūt** volentez fata:
nolentē trabūt. **Repe** euidē
tissime h vltio xsu ea fata ap
pellauit: q sup dixerat sūmi
patris voluntatē. **Cui** se pa
tū obedire dicit vt volēs du
caī ne nolēs trahat. qm scz
ducūt volentē fata: nolentē
trahūt. **Illi** qz versus hōme
rici: huic snie suffragant^o qz
cicero in latinū dicit. **Tales**
sunt hōim mētes: qzlis pater
ipē. **Jupiter** auctiferas lu
strauit lumine terras. **Hec** i
bac qstione auētaratē ha
beret poetica snia. **Sed** qm
stoicos dicit (vim fati asserē
tes) istos ex hōmero xsus so
lere vsurpare: nō de illi^o poe
te. sed de istoz pboz opinio
ne tractaf: cū pīstos xsus qf
disputat iōi adhibēt quaz de
fato hnt: qd sentiāt eē fatum
aprtissime declaraf: qm iouez
appellat: quē sūmū deum pu
tant: a q cōnexionem dicunt
pendere fatoz. **Ca. IX.**
Os cicero ita re
darguere conat^o vt
nō existimet aliqd
se aduersus eos valere: nisi
auferat diuinarōez. **Quā** sic
conat^o auferre: vt neget esse
sciām futuroz: eāqz oīb^o vii i
bus nullā eē oīno pcedat vt
in deo vel in hoīe: nullaqz re
rū p dicitōez. **Ira** z dei psciē
tiā negat: z oēm pphetiā lu
ce clariozem conat^o euertere

vanis argumentatōib^o z op
ponendo sibi quedā oracula
que facile pnt refelli: que tñ
nec ipē puincit. **In** his autē
mathematicoz plecturis re
futandis ei^o regnat oratio:
qz vere tales sunt: vt se ipse
destruat z refellant. **Multo**
sunt aut tolerabiliores: qui
vel sidera fata cōstituunt qz
iste qui tollit psciētiā futu
rorum. **Itam** z pnteri esse de
um z negare psciūm futuro
rum aprtissima insania ē. **Qd**
z ipē cū videret: etiam illud
tēptauit asserere qd scriptuz
est. **Dixit** insipiēs i corde suo
nō est deus: s nō ex sua pso
nab^o **Vidit** em qz esset inuidi
osum z molestū: ideoqz cot
tam fecit disputantē de hac
re aduersum stoicos: in libri
de deozum natura: z p luc
lio balbo cui stoicorum ptes
defēdas dedit maluit ser
re sniam: qz pro corra qui nul
lam naturā diuinam eē con
tendit. **In** libris vero de di
uinarōe ex seipso aprtissime op
pugnat psciētiā futuroz:
hoc aut totū facere videt:
ne fatū esse psciāt: z pdat
liberaz voluntatem. **Putat**
em pcessa sciētia futuroz
ita esse cōsequens fatum vt
negari oīno non possit. **Sed**
quod mō se habeāt: totuo
sissime pcertationes z dispu
tationes pboz: nos vt cōfi
temur sūmum z verū deum
ita voluntatē summamqz po
testatē ac psciētiā eius cō
fitemur. **Hec** timem^o ne iō
voluntate non faciamus qd
voluntate facim^o: qz id nos
facturos ille psciuit: cui^o p
sciētia falli non pōt. **Quod**
cicero timuit vt oppugnaret
psciētiā: z stoici vt non
oīa necessitate fieri dicerent
qzuis oīa fato fieri contende
rent. **Quid** est qd cicero ti
muit in psciētia futuroz vt
eā labefactare disputatōe d
testabili niteref: **Uic** qz si c

Cicero hō li. d fa
to inuehit s chy
supū pncipē stoi
coz. qz nō potuit
set saluasse fatū.
comō qd bacipit
z libez arbitū.

Ca. IX.
Os cice
ro ita re
darguē
rē. **In** h ca. rep
barb. aug^o. opi
nionē ciceroīs q
volens iprobare
stoicos ponētes
fatū p vt fatū est
series cāz. intm
errauit vt negat
a deo psciāz futu
rorum scz libro. i
de diuinatione. z

peius multo er
rauit qz stoici. qz
stoici non erraue
runt nisi in noīe
z hoc qz fatuz so
let aliter accipi
cōi vsu loquenti
um. z tñ ipm noi
mē sustineri poss
set. vt scz fatum
diceret a fando
z sic voluntas dī
diceretur fatum
quia deus fatuz
ea que fieri vult
Sed cicero tur
pius errauit. nō
soluz qz stoici. s
etiam qz marbo
matici. q fatum
ponunt in alia sī
gnificatione. scil
cet pro vi positi
onis siderum. qz
mathematici nō
negant deuz esse
sed cicero vide
tur vel hoc nega
re vel dicere qua
si eque absurduz
scilicet deum esse
z futura ignora
re. **Uic** enī qz
enim qz est inui
dio sum rē. vult
dicere beat^o aug^o
q negare deum
esse valde erat or
diofum z inuidi
osum. **Et** id circo

ps. 13. et.

cicero in libris de natura deorum volens odiū delectare introducit alios de hac materia disputantes et opinioniones suas defendentes. quare una fuit deos non esse. Cui ipse cicero non videbatur assentire. Unde hic sciendum quod in primo libro de natura deorum cicero inducit duas partes disputantes de natura deorum scilicet. L. velicio epitratum reprobantē deos esse. corram etiam qui negavit deos. In secundo vero libro inducit Curcuz luculum balbum stoicum affirmantem deos esse. in tertio vero libro inducit predictum curcium et cotraz inter se disputantes. et utrumque suam partem defendentem. Et in fine libri dicit cicero sic. heccum esse sententia discessimus ita. L. velicio corre disputandū verior mihi balbi ad similitudine veritatis videret propensior. In secundo li. dicitur de ipse cicero in propria persona disputat. balbū p̄fati assententē divinationē esse vbi cicero exp̄sse negat deū p̄scire ea que casu vel fortuitu eveniunt. et si prescientiam non essent fortuita. **C** Si presciantia sunt. Ita rationes quibus aliquantulum sub alijs verbis po-

presciantia sunt omnia futura. b̄ ordine veniēt q̄ ventura eē p̄sciantia s̄. Et si b̄ ordine veniēt: cert⁹ eē ordo rerū p̄sciantia deo et si cert⁹ eē ordo rerū: cert⁹ eē ordo cāz. si ei aliqd fieri p̄t qd̄ n̄ aliq̄ efficiēs cā p̄cesserit. Si autē cert⁹ eē ordo cāz q̄ fit omne qd̄ fit: fato inq̄t s̄nt oīa que s̄nt. Ad si ita est. nihil est in n̄ra p̄tate nullūq̄ est arbitriū volūtat̄. Ad si p̄cedim⁹ inq̄t oīs humana vita subvertit̄. frustra leges dant̄. frustra obiurgationes. laudes. vitupatiōes exhortatiōes adhibent̄. neq̄ vlla iusticia bonis p̄mia. et malis supplicia p̄stituta s̄nt. hec q̄ ne p̄sequit̄ indigna. absurda et p̄niciosa reb⁹ humanis nō vult esse p̄sciantia futuro rū. atq̄ in has angustias cicero coartat animū religio sum. vt vnū eligat e duobus aut eē aliqd̄ in n̄ra volūtate. aut eē p̄sciantia futurorum. qm̄ vtrūq̄ arbitrat̄ eē n̄ posse. sed si alter p̄firmat̄. alter tolli. si elegerim⁹ p̄sciantiaz futurorum tolli voluntatis arbitriū si elegerim⁹ volūtat̄ arbitriū tolli p̄sciantia futurorum. Ipse itaq̄ vt vir magn⁹ et doctus. et vite humane plurimū ac pitissime cōsulēs ex his duob⁹ elegit libere voluntatis arbitriū. Ad vt cōfirmaret̄ negavit p̄sciantiam futurorum. atq̄ ita dū vult facere liberos. facit sacrilegos. Religiosus autē anim⁹ vtrūq̄ eligit. vtrūq̄ cōfitef. et fide pietatis vtrūq̄ confirmat. Quō inq̄t. Nā si est p̄sciantia futurorum. sequunt̄ illa oīa q̄ cōnexa sunt. donec eo perueniat̄ vt nihil sit i nostra voluntate. Porro si est aliquid in nostra voluntate eisdē recursis gradib⁹ eo p̄ueniēt. vt nō sit p̄sciantia futurorum. Nā p̄ illa oīa sic recurritur. Si ē voluntat̄ arbitriū: nō oīa fato fiunt. Si nō

oīa fato fiunt: nō est omniū certus ordo cāz. Si certus cāz ordo nō ē: nec rex cert⁹ eē ordo p̄sciantia deo: q̄ fieri nō p̄nt nisi p̄cedētib⁹ et efficiētib⁹ causis. Si rerū ordo p̄sciantia deo cert⁹ nō ē: nō oīa sic veniunt: vt ea ventura p̄sciantia. Porro si nō oīa sic eveniunt vt ab illo ventura presciantia sunt: nō ē inquit in deo p̄sciantia oīm futurorum. Nos aduersus istos sacrilegos ausus atq̄ impios: et deū dicim⁹ omnia scire anteq̄ fiant: et voluntate nos facere quicqd̄ a nobis nō nisi volētib⁹ fieri sentim⁹ et no uimus. Oīa x̄o fato fieri nō dicim⁹: imo nulla fieri fato dicim⁹: qm̄ fati nomē vbi solet a loq̄ntib⁹ poni. i. in cōstitutiōe s̄dex q̄ quisq̄ conceptus aut natus ē: qm̄ res ip̄a inanis asserit̄. nihil valere mōstram⁹. Ordine autē cāz vbi voluntas dei plurimū p̄t: neq̄ negam⁹. neq̄ fati vocabulo nūcupam⁹ nisi forte vt fatū a fando dictū intelligam⁹. i. a loquendo. nō em̄ abnuere possum⁹ eē scriptū in l̄ris sc̄is. Semel locutus ē de⁹. duo hec audiui. qm̄ p̄as dei ē: et tibi dñe misc̄iam. qz tu reddes. vnicuiq̄ s̄m opa eius. Ad em̄ dictū est semel locutus ē. intelligit̄ immobiliter. hoc ē in cōmutabiliter est locutus. sic nouit in cōmutabiliter oīa q̄ futura s̄nt et que ipse factur⁹ est. Hac itaq̄ rōne possemus a fando fatum appellare nisi hoc nomen iam in alia re soleret intelligi: quo corda hominum nolumus inclinari. Nō est autē conseq̄ns vt si deo certus est oīm ordo causarū: ideo nihil sit in n̄re voluntatis arbitrio. Et ip̄e q̄ppe n̄re voluntates in cāz ordine sunt: q̄ certus ē deo eiusq̄ p̄sciantia continetur: quoniā et humane voluntates humanorū operū cause s̄nt. Atq̄ ita qui oēs rex cās p̄sciantia: p̄fecto in eis causis etiam n̄ras voluntates ignorare nō potuit: quas nostrorū operum cās esse p̄sciantia. nā et illud qd̄ idē cicero p̄tēdit: nihil fieri si cā efficiēs nō p̄cedat: satis ē ad euz in hac q̄stione redarguenduz. Quid n. eū adiuvat q̄ dicit: nihil qd̄ fieri sine cā: s̄ nō oēm causam eē fatalem qz ē cā fortuita: ē nālis. est volūtatia? Sufficit qz omne qd̄ fit. nō nisi cā p̄cedente fieri cōfitef. Nos enim eas causas que dicuntur fortuite. (vnde etiam fortuna nomen accepit) non esse dicimus nullas sed latentes: easq̄ tribuimus vel dei veri vel quozūlibet spirituū volūtati. Ip̄asq̄ nāles nequaq̄ ab illi⁹ voluntate seungim⁹: q̄ ē auctor oīs p̄ditiōis nāe. Jam x̄o cāe volūtatia: aut di s̄nt. aut aglorū. aut hoīm. aut q̄

n̄re cicero lūgo d̄ fato. **C** Nos aduersus istos et. hic beatus augustinus ostendit qd̄ sit pro vero tenendum in prescientia. et respōdet rationibus cicero/nis.

D

P̄s. 61.

rumq; aialiu: si tñ appellande volūtates sunt aialiu rōnis exptū: mot^o illi quib^o aliq̄ faciūt scdm naturā suā cū qd vel appetūt vel euitāt. Angloz aut volūtates dico siue bōoz q̄s āgelos dei dicim^o: siue maloꝝ q̄s āgelos diaboli: vel etiā demōes appellam^o. Sic et hoim et boꝝ noꝝ. s. et maloꝝ: ac p hoc colligim^o nō esse cās efficiētes oim q̄ fiūt: nisi volūtarias illi^o natuꝝ re. s. que spūs vite ē. Nā et acrisse siue vēr^o dz spūs: s. qm corp^o ē: nō est spūs vite. Spūs ḡ vite q̄ viuificat oīa creatorq; ē oīs corpis et oīs creati spūs: ipse est de^o vtiq; spūs nō creatus. In ei^o voluntate sūma ptās est. q̄ creator spūrituū volūtates bonas adiuuat: malas iudicat: oēs ordinat: et q̄busdā tribuit ptātē. q̄busdā nō tribuit. sic em oim naturā creator est ita oim ptātū dator: nō volūtātū. Male q̄pe volūtates ab illo nō sunt: qm ptra naturā sūt q̄ ab illo est. Corpā igit magis subiacēt volūtātib^o. qdā n̄ fis. i. oim animātū mortaliū: et magis hoim q̄ bestiarū: quedā vero angeloꝝ sed oīa maxime dei voluntati subdita sunt. Cui etiā volūtates oēs subijciunt qz non habēt potestātē nisi quā ille pcedit. Causa itaq; rerū q̄ facit nec fit: deus est. Aliē vero cause et faciūt et fiunt: sicut sunt oēs creati spūs et maxime rationales. Corpales aut cause que magis fiūt q̄ faciūt: non sunt inter causas efficientes an numerāde: quoniam hoc possunt qd ex ipis faciunt spirituū volūtates. Quō igit ordo causarū qui pscienti certus est deo id efficit: vt nihil sit in nostra voluntate cum in ipō causarū ordine magnū habeāt locum nostre volūtātis. Cōtendat ergo cicero cū eis q̄ hūc causarū ordinē dicūt esse fatalē: vt potius ipm fati nomine appellāt: qd nos abhorrem^o: p̄cipue ppter vocabulū qd nō in re vera p̄suevit intelligi. q̄ xō negat ordinē oim causarū eē certissimū: et dī p̄sciētie notissimū: pl^o eū q̄ stoici d̄restamur. Aut em deū eē negat: qd qdē inducta alteri^o p̄sona i libris de deoꝝ natura facere molit^o est aut si eē p̄fiter deū quē negat p̄sciū futuroꝝ: et sic dicit nihil aliud q̄ qd ille Dixit insipiens in corde suo: nō ē de^o. Qui em nō ē p̄sci^o oim futuroꝝ nō ē vtiq; de^o. Quapropt^o et volūtates n̄e tñ valēt q̄tū de^o eas valere voluit atq; p̄sciuit: et iō qd valēt: certissime valēt: et qd facture sūt ipse oīno facture sūt: qz valituras atq; facturas ille p̄sciuit: cui^o p̄sciētia falli nō p̄t. Quapropt^o si mihi fati nomē alicui rei adhibē dū placeret: magis dicerē fatū eē in firmitatis: potētioris volūtātē q̄ eū h̄z in ptātē q̄ illo causarū ordine quē nō vll-

Ps. 13. et 52.

Ca. X.
¶ De nec
 illa neces
 sitas et.

tato sed suo more stoici fatū appellant arbitrium n̄e voluntatis auferri. **Ca. X.**
¶ De nec illa necessitas formidanda ē quā formidādo stoici laborauerūt. causas rerū ita distinguere: vt quasdam subtraherēt necessitati: q̄sdam subderent: atq; in his quas esse sub necessitate voluerunt: posuerunt etiā nostras volūtates: ne videlicet non essent liberes si subderent necessitati. Si em necessitas nostra illa dicenda est: que nō est in nostra potestate sed etiā si nolumus efficit quod p̄t: sicut est necessitas mortis: manifestū est volūtates n̄as: q̄bus recte vt p̄perā viuūt sub tali necessitate nō esse. P̄ulta em facim^o que si nolem^o non vtiq; faceremus: Quo p̄mit^o p̄tinet ipm velle: nā si volumus est: si nolum^o non est. Nō em velle^o: si nollem^o. Si autē illa definit esse necessitas. scdm quā dicimus necesse esse vt ita sit aliqd vt ita fiat. nescio cur eam timeam^o: ne nobis libertatē auferat voluntas. Neq; em et vitā dei et p̄sciētiā dei sub necessitate ponimus si dicam^o necesse est deum semp viuere et cuncta p̄scire: sicut nec ptās ei^o minuitur cum dicim^o mori falliq; nō posse. Sic em h̄ nō p̄t: vt potius si posset minoris eēt vtiq; potestatis. Recte q̄pe oī potens dz q̄ tñ mori et falli nō p̄t. Dicim^o em omnipotēs faciēdo qd vult: non patiēdo qd non vult. Qd si ei accideret: nequa q̄ esset oīpotens. Cū p̄pterea quedā nō p̄t: qz oīpotēs ē. Si etiā cū dicim^o necesse eē: vt cū volum^o libero velim^o arbitrio: et verū p̄culdubio dicim^o: et nō iō ipsum liberū arbitriū necessitati subijcim^o: q̄ adimit libertatez

In hoc ea. oñdit b. aug^o. quō p̄sciētia dei nō ipso/ nar necessitate coactionis vt iēu/ tabilitatis volū/ rati vel rebō p̄sci/ ris. nec necitas ex/ suppositōe repu/ gnat libertati. Et/ facti i b. ca. duo. qz p̄mo oñdit q̄/ nō volūtās lib/ ras stat cū necita/ re vel repugnat. Secō ibi. nō cr/ go. p̄pterea nihil/ oñdit q̄ ster cū p̄/ sciētia. Quāntū/ ad p̄mū sciendū/ q̄ necitas quā ti/ muēt stoici fuit/ necessitas fatūre/ pugnās volūta/ tis libertati. vñ/ sic dicit. A. gelli/ us li. v. Cū chry/ sippus p̄ncipis/ stoicoꝝ definitū/ fatū eō mō q̄. s. in hoc li. cap. j. et/ et aliū obijcerēt/ suā d̄finitōz q̄ vi/ deat destrucere li/ bertatē volūtātē/ chrysup^o declarā/ do suā intent. s. qñ dixit fatū esse/ sempiternā et ide/ clinabile ferē ra/ rū. et volēs serua/ re libertatē volū/ tatis dicebat q̄/ fatō inest qdā/ morio ad bonū/ ad malū. tñ actio/ nes bōas vt ma/ las ipā volūtās/ moderat et efficit/ ponit ḡ ad hoc ex/ emplū de lapide/ rotundo. q̄ si per/ spacia p̄ua et deli/ us p̄ficiat et scen/ dit. cui^o d̄scēsus/ p̄ncipiū est ille/ qui p̄ficiat. sed tñ/ mor ille lapis/ voluit. non quia/ tam ab ipse p̄fici/ ente moueat. sed/ cōpetit mor^o ille/ lapidi iā ex p̄na/ sua volubilitate

seu figura apta ad h q sic voluat. eodem modo dicit esse
de or. in necessitate fieri. na ipsa principia causaz mo
net fieri. impero vo sicut mentibus nostrarum actio
net q ipsas voluntas cuiusq. propria et animoz igia mo
terant. Cicero vo li. de fato dicit chrysippu estuantes
et laborant quod

Sunt igitur nre voluntates:
et ipse faciunt quicquid volendo fa-
cimur quod non fieret si nolemus.
Quicquid autem aliorum hominum vo-
luntate nolens quisque patitur: etiam
sic voluntas valet. et si non illi
tamen hominis voluntas: sed potestas dei.
Nam si voluntas tamen esset nec pos-
set quod vellet: potentiore volun-
tate impediret. Nec sic tamen vo-
luntas nisi voluntas esset nec
alteri? sed ei? esset quod vellet: et
si non possit implere quod vellet.
Tamen quicquid propter suam volun-
tatem patitur homo: non debet tribu-
ere humanis vel angelicis vel
cuiusque creati spiritus voluntati
bus: sed ei? potius quod dat potestatem
volentibus? Non ergo propterea ni-
hil est in nostra voluntate: quod de-
us presciuit quod futurum esset in
nostra voluntate. Non enim qui
hoc presciuit: nihil presciuit.
Porro si ille qui presciuit quod fu-
turum esset in nostra voluntate:
non vtiq; nihil: sed aliquid presci-
uit: prescientia et illo presciente est
aliquid in nostra voluntate. Quo-
circa nullo modo cogimur: aut
retenta prescientia dei tollere
voluntatis arbitrium: aut retin-
to voluntatis arbitrio deus
(quod nefas est) negare prescientiam
futuro: sed vtriusque ample-
ctimur: vtriusque fideliter et ve-
raciter presertimur. Illud ut bene
credamus? bene ut bene vivamus? Ha-

voluntas respectu
alterius. sicut deus vult necessario seipsum esse et vive-
re. vult tamen libere libertate indifferentie creaturam esse.
Necessitate vero ista immutabilitatis tangit cum dicit.
Si autem illa diffinitio esse necessitas est. Tertia est neces-
sitas ex suppositione. quae magis est necessitas rationis quam consequen-
tis. puta si dicat sic. Si volo aliquid necessario volo il-
lud libero arbitrio. Et ista necessitas nec repugnat li-
bertati que est a coactione. nec libertati indifferentie. et
causa est. quod non refert ad aliud respectu cuius est li-
bertas indifferentie. nam libertas est respectuantis
vel consequentis. et talis necessitas nec trahitur est. sed est ne-
cessitas consequentis. Istam vero necessitatem tangit

cum dicit. Sic etiam cum dicimus necesse esse etc.
Sunt itaque nre voluntates etc. hic concludit aliquis
esse in nostra potestate. et ostendit que sunt illa et que alia
que in nostra potestate non sunt. cum tamen ea pariamur sum in
potestate nostra et subiecta nostri voluntati potius quam
voluntati alicuius

le autem vivit: si deo non bene
credidit. Tamen absit a nobis ei
negare prescientiam ut liberi esse
velim? quae adiuvante sumus? li-
beri velerum? Proinde non
frustra sunt leges. obiurgationes:
exhortationes. laudes
et vituperationes: quod et ipsas futu-
ras esse presciuit. et valet pluri-
mum quantum eas valituras esse
presciuit et prescientia valet ad ea
in petradam: quae se prescientibus conces-
surum esse presciuit: et iuste pre-
mia bonis facit et poenis sup-
plicia constituta sunt. Neque enim
ideo peccat homo. quia deus
illud peccatum esse presciuit: im-
mo ideo non dubitat ipsum
peccare cum peccat quia ille
cuius prescientia falli non potest
non fatum: non fortunam. non ali-
quid aliud: sed ipsum peccatum
esse presciuit. qui si noluit omni-
no non peccat sed si peccare
noluerit etiam hoc ille presci-
uit. **Ca. XI.**

Deus itaque summus et ve-
rus cum deo suo et spi-
ritu sancto quae tria unum sunt. deus
vniuersum omnipotens creator et fa-
ctor omnis anime atque omnis corpo-
ris: cuius sunt participatio-
ne felices quicunque sunt veri-
tate non vanitate felices: qui
fecit homines rationale animal
ex anima et corpore. qui eum pec-
cantem non impunitum esse permisit

luntate. nec alteri? sed ei? esset illa voluntas impedita quae
vellet et non posset. vnde quicquid propter suam voluntatem patitur homo
non debet tribuere humanis vel angelicis vel cuiusque creati spiritus
voluntatibus. sed tanquam causa prima et potissima. sed ei? potius
quod dat potestatem volentibus. quod licet malum culpe non sit de-
um reducendum. tamen malum penae in ipsum sicut
causam reducendum est. **Non ergo propterea nihil etc.**
Dicit ostendit quod voluntas libera stat cum dei prescientia. et non

solu stat imo sequitur et ea. **Capitulum XI.**
Deus itaque summus et verus etc. In hoc ca. ostendit
beatus augustinus. quod dispositio regnorum subia-
cet diuine prouidentie. et bene est dicitur ex multis aliis que di-

creature. **Est autem**
sicut augustinus. quae se-
quitur. scilicet. quicquid autem
aliorum hominum etc.
obscura et in mul-
tis libris discor-
dantibus vitiosa.
Cur intellexit ta-
lis est. Quicquid
autem aliorum hominum
voluntate nolens
quisque patitur etiam
sic voluntas
valet. id est. habet in
potestate sua. scilicet. aliquid
voluntas. et si non
illius. qui. scilicet. no-
lens patitur. tamen ho-
minis voluntas
scilicet. eius quod malum im-
fert supple habet
hoc in potestate sua
Sed potestas dei sup-
ple est. id est. a deo est. nam
si voluntas tamen esset
id est. sine effectu nec
posset quod vellet
potentiore volunta-
te impediret. scilicet. vo-
luntate dei quae habet po-
testatem super omnem
voluntatem et non im-
pediret fato vel
aliquid necessitate fata-
li nec sic tamen volun-
tas nisi voluntas
esset. id est. quis sic im-
pediret voluntas
adhuc remaneret
voluntas. et non esse
nisi voluntas. id est
aliquid quod voluntas
quae impediret
tale non tollit vo-

vine puidencie subiacent. 7 sunt tamen multo maiora
Roinde videam quos ro/ **Ca. XXII.**
manoz 2c. In hoc ca. ondit aug. ob que me
rita romaoz 7 ad que fine 2c puidencia sua ro
manu imperu auxit. vñ ostendit qualia opa virtuo/
sa reucebat in ro

manis anteq im
peru auctu esset
que m qz ordina/
ta fuerit ad glia
spale. ideo gloria
repali remunerati
sunt. b **Ca. n**
laudis auidi 2c.

Ita sunt pba ta
lustu. circa pnci
piu cantinaru vs
qz ibi exclusiue.
hac ardentissime
2c c **D**inc e
q regale 2c. Dic

sciendu est q licz
tarquin supb
q fuit vltim rex
romanoz fuerit
expulsus ppter
delictu filij sui. vt
dictu fuit li. ij. c.
xvij. 7 li. iij. c. xv.
m in rei veritate
nomen regiu fuit
romanis etiā p/
pter alias causal
odiosum valde.
scz qz reges eoz
fere tyrance in
ceperut domina/
ri. 7 qz tota potes
tas pncis ipsos
erat. precipue pe
nes ipm tarquinu
q in cōsulio tam
populo qz sena/
tu vel patribus
oia disposuit vt
volebat vñ regia
potestas multuz
derogabat liber/
tati ciuili. 7 ideo
sublata regia po
testate. loco vni
regis duos cōsu
les fecerut apud
qs maneret impi
um. i. pñs pnci
pals de qb dixi
s. li. ij. ca. xvij. 7
li. iij. ca. xv. de q
bus Salustius i
catilinario in pñ
cipio fere dic sic
vbi regiu impe
rium q initio cā

nec sine misericordia derelis
qt: q bonis 7 malis eentiam
etiā cū lapidib: vitā semina
lē etiā cū arborib: vitā sen
sualē etiā cum peconib: vitā
intellectualē cū solis age de
dit: a q est ois mod: ois spēs
ois ordo: a q ē mēsurā nūer
pond: a q est qcqd naturalr
est cuiuscūqz generis ē: cui
uscūqz existimatiois ē. a quo
sunt semina formaz: forme
seminū: mot: seminum atqz
formaz. Qui dedit carni ori
ginē: pulchritudine 7 valitu
dinē: ppagatiois fecunditatē
membroz dispositōz: salutē:
pccordia q 7 aie irrōnali ddit
memoria: sensum: appetitū:
rōnali aut insup mentē: intel
ligentiā: volūtātē: q non so
lū celū 7 terrā: nec solū age
lū 7 hoīem: s nec exigui 7 cō
tēptibilis animātis viscera:
nec ei pēnulā: nec herbe flo
sculū: nec arboris foliuz sine
suar pñu pueniētia: 7 qdam
veluti pace drelit nullo mō
est credēdū regna hoim eo
rumqz dñatōes 7 seruitutes
a sue puidētie legib aliēas
esse voluisse. **Ca. XII.**

Roinde videam
qs romaoz mores
7 quā ob cāz de ve
rus ad augendū impiū ad
iuuare dignat: ē: in cui potes
tate sūt etiā regna terrena.
qd vt absoluti differere pos
sem: ad hoc ptinentē 7 sup
iore libz pscriptim: q i hac
re pñs nulla sit eoz deozum
quos etiā rebus nugatoris
colēdos putarunt. 7 pñs
voluminis pres supiores qs
hucusqz pduxim de fati que
stione tollenda: ne quisqz cui
iā psuasū esset nō illoz deoz
cultu romanū impiū ppaga

seruande libertatis atq augende reipublice fuerat in
superbiam dominationēq se cōuertit. immutato tpe
annua imperia solum. id est solū per vñū annum du
rantia binosqz imperatores sibi facere.

Duod idem auctor 2c. videlicet Salustius parū
post illud qd de
ipso iā allegauit.
7 sunt verba ei
ista. q ciuitas in
credibili memo/
ratu adepra lib/
rate quantū bre
ui creuerit tanta
cupido glorie in
cesserat. Sequē/
tia hic sūt verba
augustini.
Salusti
cati.
Laudat idē
salusti scz in ca/
tilinario. cui sen
tentiam hic reci
tat aug. magis
q verba. Quan
tū vero ad h qd
hic augustus al/
legans Salustu
um de Catone 7
cesare. q erant i
gentis virtutis.
7 diuersoz mo/
rum. hoc expo
nit Salusti ibi
dem sic dicens.
Dis genus. et al
eloquentia pro
pe equalia fuere
magnitudo ani
mi par. sed alia
aliū. Cesar benefi
cis ac magnifi
centia magnus
habebatur. inre
gritate vite caro
iste scilicet cesar
magnitudine et
misericordia cla
rus factus est.
huc scilicet Ca
toni severitas di
gnitatem addide
rat. Cesar dan
do subleuando ig
noscedo Caton
nihil largiendo
gloriam adept
est. In altero
miseris refugit /
um erat in altero
malis pernaces

post illud qd de
ipso iā allegauit.
7 sunt verba ei
ista. q ciuitas in
credibili memo/
ratu adepra lib/
rate quantū bre
ui creuerit tanta
cupido glorie in
cesserat. Sequē/
tia hic sūt verba
augustini.

Salusti
cati.

Laudat idē
salusti scz in ca/
tilinario. cui sen
tentiam hic reci
tat aug. magis
q verba. Quan
tū vero ad h qd
hic augustus al/
legans Salustu
um de Catone 7
cesare. q erant i
gentis virtutis.
7 diuersoz mo/
rum. hoc expo
nit Salusti ibi
dem sic dicens.
Dis genus. et al
eloquentia pro
pe equalia fuere
magnitudo ani
mi par. sed alia
aliū. Cesar benefi
cis ac magnifi
centia magnus
habebatur. inre
gritate vite caro
iste scilicet cesar
magnitudine et
misericordia cla
rus factus est.
huc scilicet Ca
toni severitas di
gnitatem addide
rat. Cesar dan
do subleuando ig
noscedo Caton
nihil largiendo
gloriam adept
est. In altero
miseris refugit /
um erat in altero
malis pernaces

Illius facultas. huius constantia laudat. Postremo cesar in aere idur erat vigilare. laborare in negotiis amicorum inerat. sua negligere. nihil negare quod dono dignum esset. Et post hoc addit salustius de cesare sic di. Sibi magnam impium nouum exercitum. nouum bellum exoptabat ubi virtus enitere possit

Que verba salustii hic recitat. b. augustinus. Ad hoc scribitur. ita fiebat in votis. i. voluntatibus viros virtute magnos. s. quos in exercitu sub se habebat. ut excitaret in bellum miseris gentes. s. gallos. germanos. et illyricos britanos. aquitanos. et gallos tam gallicis alpine. id est illos terre que modo vocat lombardia. vsque ad flumen rubiconem que etiam gallicis transalpinis.

Et flagello agitaret bellona sanguineo. i. ut bellona que est dea belli flagello sanguineo agitaret eos ad bellandum ut erat ubi virtus totum augustinus non salustius.

Amor etiam. Amor libertatis solus videbatur apud romanos fuisse quod diu tarquinius superbo quez erpulerat fuit superstes. nam toto eo tempore timentes ne rediret in regnum. duxerunt totam intentionem suam contra illum ad cauendum ne rediret. Sed eo mortuo iam statim inceptum apud eos amor alius dandi et sibi eos subiucendi.

Poeta insignis et. s. virgilius li. viii. encidos. ubi fingit virgilius enee a matre sua venere data munera que danda fuisse. inter que erat scriptum in quo erant scripta ea que futura erant circa progeniem suam. Inter que descriptum fuit quod modo porcenna rex venturus esset in auxilium tarquinii superbi expulsi. ad reducendum ipsum et obsessurus urbem de qua scribitur. li. iiii. ca. xx. Adducit autem augustinus duos versus virgilii ad probandum quod romani primo pugnabant expulso tarquinio pro libertate. vnde virgilius continuando se ad precedentia dicit. Nec non tarquinium eiecit porcenna iubebat superbi romanos accipere. i. quod romani cum acciperent. ingentibus vrbem obsidione premebat. Ita etiam interpretat augustinus et sequitur alius versus virgilii. Encede. i. romani ab enea procedentes in ferrum pro libertate ruebant. noie ferri intelliguntur omnia arma inuasiva. Velut loquente ioue idem poeta et. li. i. encidos. ubi inducit venerem de seuitia iunonis et enee et troianos. d. q. s. li. i. ca. iij. dixit ioui quod erant

et pro enea iouem deprecante. et iouem veneri intendente modo pro alia a ioue premissa. quoniam aspa iuno. i. que nunc est aspa troianis que mare nunc terrasque metu celi que. i. aerem fatigat. i. commouet. contra troianos pro filia in melius referret. i. in fauorem troianorum pro filia murabit. mecumque foue

bit romanos rerum dominos. s. futuros gentes togatam Romanos vocat togatos a toga que vestis quedam erat qua vrbem antequam pacis. sic placitum. s. emibi. veniet lustris labentibus etas. i. tempus veniet pro lapsum lustrorum que sunt quinquennia. Cum domus assaraci. i. troiano rum. et precipue dicitur dicitur ab enea. nam assaracum fuit aupami regis vltimi troianorum et prius enee prothetiam. am. i. ciuitatem grece sic dicitur. clarasque micenas ciuitatem. s. aliam grece ubi regnauit agamemnon euerfor troie. seruitio premet. i. subiuciet sibi ac viciis dicitur tur argi. i. grecis hec autem virgilius dicit predicta a ioue que futura. cum tamen reuocitate omnia iam fuerint impleta antequam virgilius ea scriberet. nam virgilius fuit tempore augustii cesaris ante quod tempus diu fuit tota grece romanis subiecta. ut patet festo li. d. puincius. et adducit augustinus predictos versus virgilii ad ostendendum quod romani a depra libertate amauerunt dicitur. Et ad idem adducit alios versus virgilii que habent lib. vii. encidos. ubi virgilius inducit anchisen patrem enee sibi post mortem apparentem et multa de posteritate sua dicit. Int que predictum excellenti quam habebant romani in comparatione ad alias gentes. Nam romani que ad primum regiminis et prate dandi alias gentes excellere. quibus in aliis artibus romanos excellere possent gentes alie. Et idem dicit virgilius sic. Excudat alij spirantia mollis era. i. alie gentes prout hinc arte excudunt. i. fabricant dicitur malitiam era spirantia. i. sumantia vel calidum molle. i. era ad ignem iam emollita. i. prout esse perfecti artifices in cre formado. Et deo eadem viuos ducit d marmore vult. i. prout esse perfecti artifices in marmore ut faciunt vultus imaginum d marmore que viuos orantibus cas melius. i. etiam alij meliores orantibus ceteris meat. i. motus describunt radio. i. linea et surgentia sidia dicitur. i. erunt prout astro nomia. tu regis ipso pro los romani nemine. he tibi. i. romane est artes pacis que ponunt more. i. modum et mensuram dicitur preter sicut et dicitur superbo

que magnam illis fuit aut fortiter emori. aut liberos viuere. s. cum esset adepta libertas tanta cupido glie inceserat ut parum esset sola libertas nisi et dominiatio quereat. dum pro magno habere est. quod velut loquente ioue idem poeta dicit. Quin aspa iuno. Que mare nunc terras metu celi que fatigat. Consilia in melius referret. mecumque fouebit. Romanos rerum dominos gentesque togatam Sic placitum veniet lustris labentibus etas. Cum domus assaraci prothetia clarasque mycenae. Seruitio premet ac viciis dicitur argis. Que quidem virgilius iouem inducens tamque futura predicente. ipse iam facta recolebat. cernebatque presentia. Verum propterea commemorare illa volui. ut ostenderem dominationem post libertatem sic habuisse romanos ut in eorum magnis laudibus ponere. Hinc est et illud eiusdem poetae. quod cum aliarum gentium artibus eas ipsas proprias

Encid. f.

Encid. 8.

q̄si dicat. **R**omane ista erit excellētia tua. **K**as artes illi rē. **D**ic scēdū q̄ romani p̄mo erāt satis vir- tuosi f̄m modū suū virtutes p̄llicas h̄tes posteri- ores h̄o romani erāt satis vitiosi d̄ati cupiditati. lu- xurie ⁊ alijs vitijs ac vanitātibz multa a p̄lo pau- pere accipiētes.

Eneid. 6.

postmodū ea q̄si p̄ vilitate cōi ad honozē deoz i lu- dis scētie expē- dentes vñ dicit b̄ aug⁹. q̄ artes re- gendi ⁊ bellandi romani p̄t̄ erer- cebant anteq̄ sic corrupti eēt mo- ribz q̄ postmo- dū. **U**n̄ scri- bebat ista salusti- us rē. **S**alusti⁹ fuit tpe iulij cesa- ris. ⁊ virgili⁹ tpe augusti cesaris. q̄z t̄p̄o ⁊ etiā be- ne ātea mores ro- manoz erāt mul- tū lapsi ⁊ omnis corrupti vt pa- tuit in crudelita- tibus multozum belloz civilū. ⁊ quibz sup̄li. iij. dicitur fuit n̄.

Salusti⁹ i cati.

Un̄ idē dicit rē. videlicet salu- stius in catilinari- o. ⁊ sunt vba sa- lustij vsq̄z ibi ex- clusue. **H**e sū ille bone n̄. **D**eo rū apud illos e- dot rē. **D**e istis edi- bus narrat tir⁹ li- uius li. vij. ⁊ se- cūdo bello puni- co. ⁊ valerij. li. j. q̄ cū marcell⁹ ca- pra ciuitate syra- culana. vt. s. li. j. ca. vij. dixi. vellent vñā edē ⁊ struif- se virtuti ⁊ hono- ri. p̄hibuē a col- legio sacerdotuz dicentū q̄ iō nō debebat b̄ fieri. q̄z si vñ rēplum eēt virtusq̄ ⁊ r̄ti- gere aliqd̄ pdigi- um. qd̄ sacrificij videlicet expian- dū eēt. nō posset fieri vitijq̄ illoz ⁊ oꝝ sicut res di-

romanoꝝ artes regnādi: at- q̄ ipādi: ⁊ subigēdi ac debel- lādi p̄los aīponeret ait. **E**x- cudēt alij spirātia molli⁹ era- **A**redo eq̄dē viuos ducēt de marmozē vult⁹. **O**rabūt cās meli⁹: celiq̄z meatus. **D**escri- bēt radio ⁊ surgētia sidera di- cēt: **T**u regere ipio: p̄los ro- mane memēto. **H**e tibi erūt artes: paci⁹ iponere morē. **P**arcere s̄biectis: ⁊ debella- re sup̄bos. **H**as artes illi tā- to p̄t̄i exercebat: q̄nto mi- nus se voluptatibz dabāt: ⁊ encruatōe animi ⁊ corpis in- xpiscēdis ⁊ augēdis diuiti- us: ⁊ pillas moribz corrupē- dis rapiēdo miseris ciuibz largiendo scenicis turpibus. **U**n̄ q̄ tales iā moꝝ labes su- pabāt atq̄ abudabāt q̄n scri- bebat ista salusti⁹ canebatq̄ virgili⁹: nō illis artibz ad ho- nozes ⁊ gliaz: s̄ dolis atq̄ fal- lacijs abiebāt. **U**n̄ idē dic- s̄ p̄mo magi ambitio q̄ auari- cia aīos hoīm exercebat qd̄ tñ vitij p̄t̄i virtuti erat. nā gliaz honozē ipiū bon⁹ ⁊ iḡ- uus eq̄ sibi exoptat. s̄ ille in- q̄t vera via nitif: huic q̄z bōe artes desūt: dolis atq̄ falla- cijs p̄tēdit. **H**e sunt ille bone artes: p̄xtutē. s̄ nō p̄ fallacē ambitōz ad honozē ⁊ glia et impiū puenire: q̄ tñ bon⁹ et ignau⁹ eq̄ sibi exoptat. **S**zil- le. i. bon⁹ vera via nitif. **U**n̄ s̄xtutē est q̄ nitif tanq̄ ad pos- sessionis finē. i. ad gliaz ho- nozē: impiū. **H**oc insituz ha- buisse romanos etiā deozuz apud illos edes indicant: q̄z p̄iunctissimas p̄stituerūt vir- tutis ⁊ honozis pro dijs ha- bentes q̄ danf a deo. **U**n̄ in- telligi pōt quē finē volebant eē virtutis: ⁊ q̄ eā referebāt

uine fieri deberēt. ⁊ iō fecit duo tēpla. que tñ sicut b̄ dē- cit aug⁹. fuerit sibi inuicē ⁊ iunctissima. cām h̄o expo- nit dic aug⁹. **O** Meli⁹ laudat⁹ ē caro. **D**e illo q̄n- pe ait. s̄. salusti⁹ in catilinario. **A**d intellectū vō eius qd̄ dicit salusti⁹ ⁊ catone sic. quo min⁹ petebat gloriā

qui boni erāt ad honozē: scz nam mali nec habebāt eaz q̄ uis honozē habere cuperēt: quē malis artibz conabant adipisci. i. dolis atq̄ fallacijs. **M**elius laudatus est caro de illo quippe ait. **Q**uo min⁹ petebat gloriā: eo magis il- lum sequebatur. **Q**uando quidem gloria est cuius illi cupiditate flagrabant: iudi- cium hominū bene de homi- nibz opinatiū. **E**t ideo me- lior est virtus que humano testimonio p̄tenta non est ni- si conscientie sue. **U**nde di- cit apostolus. **N**ā gloria no- stra hec est testimoniū con- scientie nostre. **E**t alio loco **O**pus aut̄ suum p̄bet vnus- quisq̄: ⁊ tunc in semetip̄o tā- tū gloriā habebit ⁊ non in al- tero. **G**loriā ergo ⁊ honozē ⁊ iperijū que sibi exoptabant ⁊ quo bonis artibus puenire nitentur boni: non debet sequi virtus: sed ipa virtutē. **R**egem enim est vera virt⁹ nisi que ad eum finez tendit vbi est bonum hominis quo me- lius nō est. **U**nde ⁊ honozes quos expetiuit caro. petere non debuit: sed eos ciuitas ob eius virtutē non petenti dare. **S**ed cum illa memoria p̄ duo romani essent virtute magni: cesar ⁊ caro: lōge vir- tus catonis virtuti videt p̄- pinq̄o: fuisse q̄ cesaris. **P**ro- inde qualis esset illo tpe ciui- tas: ⁊ antea qualis fuisset vi- deam⁹ in ipa snia catōis. no- lite inquit existimare maio- res n̄ os armis rēpublicā ex- pua magnā fecisse. **S**i ita eēt multo pulcherrimā eaz nos haberem⁹. **Q**uipe socioꝝ atq̄ ciuū p̄teca armoz ⁊ e- q̄z maior copia nob̄ q̄ illis ē.

⁊. scēdū q̄ apd̄ romanos erat cō- suetū q̄ q̄n magi- straz eligebant. pura ⁊ siles mit- bunt ⁊ h̄mōi illi q̄ se reputabāt di- gnos magistratu- aliquo ad locum vbi sicbar electio- tn veste candida venerūt. qui etiā candidari ex hoc dicitur sunt. ⁊ pete- bant magistratū sibi p̄cedi. ⁊ sic fe- cit caro iste viticē sil. scz minus q̄ alij suā ambitio- nē ostendere. hūc aut̄ modum petē- di honozes rēp̄o- bar augustinus hic etiam in caro- ne qui honozes huiusmodi petij- etiā hoc modo. ⁊ alioquin nō obri- nuisset. de ip̄o di- cit salustius q̄ eē q̄z videri bonus malebat.

Loz. j.

Sal. 6.

Duo roma- ni. de istis duobz dicitur est sup̄a in hoc capitulo.

Uideamus in ipa rē. **I**staz sententiam caron- nis ponit salusti- us in catilinario. **S**ententia autē illa continetur in illa oratione quam facit caro in senatu contra catilinam. s̄ quo supra libro p̄i- mo capitulo q̄n- ro dicitur est. **E**t sunt verba caron- nis que salustius recitat exclusue vsq̄z ibi. qui au- dit hec caronis.

Qui audit h
 catonis. h bea
 aug. excludit que
 da fallum intelle
 tum verboruz ca
 tonis .q. pōr ali
 qd sic intelligere
 verba carbonis.
 quasi cato volu
 isser dicere q oēs
 vel plures roma
 ni essent tales q
 les describit cato
 sed h excludit be
 tus aug. p dicit
 salustij in pmo hi
 storiarū libro. de
 qbus etiā fecit au
 gusti. mentionez
 supra li. ij. ca. xv
 ij. que ibi expo
 sita sunt. et sunt
 hec verba salustij
 vsqz ibi exclu
 quarū discōrdia
 rū rē. **S**ic
 idē historicus scz
 in carthaginiē
 morpost oratio
 nem catōis et sic
 becyerba salustij
 vsqz ibi exclusiue
 paucoꝝ igit vir
 tus rē. **A**tiam a cato
 ne laudara rē ver
 ba catonis ex qui
 bus brūs aug. h
 supra in h caplo
 ex ipsius nomine
 recitauit. exponit
 hic et qd ē habere
 publice egestatez
 et puatim opulen
 tiam qd fuit ver
 bum catonis.
Quāobrem cū
 diu fuissent rē.
 Aōcludit h aug.
 intentionē suā in
 toto h caplo vbi
 facit mentionem
 de regnoz orientā
 liū duratiōe. vo
 cat aut regna ori
 entalia. regna af
 frycōū medorum
 et p̄sarū. q̄ tria re
 gna q̄rū ad po
 pulos subiectos
 fuerūt fere q̄ idē
 regnū. sed q̄rum
 ad gentes de qua
 fuerūt successiue

Sed alia fuere q̄ illos viros
 magnos fecerunt: que nob
 nulla sunt: domi industria:
 foris iustum imperium: anī
 mus in consolendo liber: ne
 qz libidinea delicto obnox
 us. Pro his nos habem^o lux
 ruriam atqz auariciam: pu
 blice egestatem: priuatam
 opulentiam: laudamus diui
 tias: sequimur inertiam: in
 ter bonos et malos discrimē
 nullum: omnia virtutis pre
 mia ambitio possidet. Neqz
 mirum vbi vos separatim si
 bi quisqz consilia capitis: vbi
 domi voluptatibus: hic pe
 cunie aut gratie seruitia. **E**
 fit vt impetus fiat in vacua
 rempublicam. **Q**ui audit
 hec cathonis verba siue sa
 lustij: putat quales laudant
 tur romani veteres: on nes
 eos tales tunc fuisse vel plu
 res. Non ita est: alioq̄n vera
 nō essent que ipse idem scri
 bit: ea que commemorauit in
 secundo libro huius operis
 vbidicit iniurias validioruz
 et ob eas discensionem ple
 bis a patribus: aliaqz discel
 siones domi fuisse: iam inde
 a principio neqz amplius eq̄
 et modesto iure actum: q̄ ex
 pulsio regibus: q̄ diu metus
 a tarquinio fuit donec bellū
 greue quod propter ipsum
 cum etruria susceptum fue
 rat finiretur. Postea vero
 seruili imperio patres exer
 cuisse plebē: regio more ver
 berasse: agro pepulisse et ce
 teris expertibus solos egis
 se in imperio. Quarum dis
 cordiarum dum illi domina
 ri vellent: isti seruire nollēt
 finem fuisse bellum punicuz
 secundum. Quia rursus gra
 uis metus cepit vigere: at
 qz ab illis perturbationibus
 alia maiore cura cohibere a
 nimos inquietos: et ad con
 cordiam reuocare ciuilem:
 Sed per quosdaz paucos q̄

pro suo modo boni erāt ma
 gna administrabantur: at
 qz illis toleratis ac temporis
 malis: paucorum bonoꝝ p
 uidentia res illa crescebat. **S**
 cut idem historic^o dicit multa
 sibi legentiz audient: que
 populus romanus domi mi
 litieqz mari atqz terra p̄clara
 facinora fecerit se libuisse at
 tendere: que res maxime tā
 ra negocia sustinuisset: quo
 niam sciebat se penumero
 pua manu cū magnis legio
 nibus hostium contendisse
 romanos: cognouerat puis
 copijs bella gesta cum opu
 lentis regibus: sibiqz multa
 agitati constare dixit: pau
 corū ciuium egregiam vi
 tuz cūcta patrauisse: eoqz fa
 ctum vt diuitias paupertas
 multitudinē paucitas supe
 raret. Sed postqz luxu atqz
 defidia inquit ciuitas corru
 pta est: rursus respública ma
 gnitudine sui impatorū atqz
 magistratorum vitia sustēra
 bat. Paucoꝝ igit virtus ad
 gloriā: honorem: imperiū
 vera via: id est virtute ipa ni
 tentiū etiam a catone lauda
 ta est. Hinc erat domi indu
 stria quā cōmemorauit cato
 vt erarium esset opulentum
 tenues res priuate. **S**i cor
 ruptis moribus vitium esse
 contrarium posuit. publice
 egestatē: priuatim opulenti
 am. **Q**uāobrem cū diu fuiss
 sent regna orientis illustria:
 voluit deus et occidentale fi
 eri: qd̄ tempe esset posterius
 sed imperij latitudine et ma
 gnitudine illustrius. **I**deqz ta
 libus potissimū concessit ho
 minibus ad domāda grauia
 mala multarū gentium: q̄ cā
 honoris laudis et glorie con
 sulerent patrie: in qua ipsam
 gloriā requirebant: salutē
 qz ei^o saluti sue p̄ponere non
 dubitarent: p̄ isto vno vitio
 id est amore laudis: pecunie

reges. et ap̄d quā
 fuit caput et p̄nci
 palitas regnādi
 fuerūt. etia. nom
 ppli. s. subiecti
 vni regi p̄mo ha
 buerūt reges d̄ al
 syrie. s. nūcro. xx
 vj. sub qb̄ dura
 uit impiū annis
M.cc. xl. q̄rū re
 gū p̄m^o fuit m^o
 vltim^o vero sar
 danapal^o vt dicit
 supra li. ij. ca. xx.
 postmodū trāsla
 rū fuit regnuz ad
 medos. et q̄bus
 erāt octo reges. q̄
 rū p̄m^o fuit arta
 banus. et vltim^o
 fuit asyages. vt
 supra li. iij. cap.
 vij. dicit sub qb̄
 durauit monar
 chia annis. cc. ij.
Deinde impiū
 ē ad p̄nci trāslarū
 et fuerūt. xij. ex
 ip̄s. q̄rū p̄m^o fu
 it cyrus. vltimus
 vero fuit darius
 fil^o arsaçides ap̄d
 q̄s fuit monar
 chia fm̄ hieroni
 cc. xxxj. ānis. ista
 vero regna dicūt
 ideo orientalia. qz
 fuerunt in Asia
 maior. que dicit
 pars orientalis ro
 nus terre habitā
 bilis Europa ve
 ro et africa respe
 ctu eius sunt: oc
 cidentē. **P**ostmo
 dum vero inter
 fecto dario trās
 latū ē impiū ad
 alexandrū magnū
 et grecos q̄ sūt in
 europa. et sic de
 oriente in occidē
 tem. q̄ nō solū in
 illa p̄te europa. s.
 in greca. s. etiaz
 in asia regnauerūt
 deinde trāslara ē
 monarchia ad ro
 manos q̄ totteu
 rope et africa cap
 mag^o p̄te asie ipa
 uerūt: et regnū ro
 manoz finit mag^o

Sal. i. ca.

Salustij li. i. histo

Am sanius vider etc. In h. ca. pbat bñs au gusti. p auctores romāoz q ipi romāi a vera vitare deficiebāt et b q sibi laudē hūanā z glo

riā mūdialē tāq̄ finē p̄stituerūt. p p̄t̄ que oīa fecerūt z fac̄ b duo. q: p̄ mo pbat appetitū a tū laudis cē vitio sum. sc̄do ibi etiā am tullī? zē p̄ro/ bat romanos hu iusmōi finē iten/ disse. P̄mū hō pbat p̄ duo dicta horatiū poete qz p̄mū ē i li. episto/ larū. ep̄la pama quā scribit mece nati docens quō singla vitia pos sūt vitari. inter q̄ ponit appetitum hūane laudis. di cēs sic. Laudis amore tumes. id est si forte tumes vel pone q̄ tume as. sūt certa p̄ia cula. idē remēdia q̄b̄ exp̄et̄ b̄ viti u3. q̄ teter pure le

Horatius in epistol

Horatius in odis

Tulli de republ

Tulli in tul. q̄li.

cupiditate: z multa alia vitia cōprimētes. Ca. XIII.

Am sanius vider qui et amorem laudis vitium esse cognoscit:

Ad nec poetam fugit hora rarium qui ait. Laudis amore tumes: sunt certa piacula quete. Ter pure lecto poterunt recreare libello. Idem iu carmine lyrico: ad rep̄mēdam dominandi libidinē: ita cecinit. Latius regnes auidum domando Spiritus: q̄ si lybiam remotis Gadibus iungas: z vterq̄ penus Seruiat vni. Verū tamen qui libidines turpiores fide pietatis impetrato spiritus sancto: z amore itelligibilis pulchritudinis non refrenant: melius saltem cupiditate humane laudis z glorie non quidē iam sancti: sed minus iaz turpes sunt. Etiam tullius in d̄ silere non potuit: in iisdem libris quos de republica scripsit: vbi loquitur de instituc̄do principe ciuitatis: quez dicit alendum esse gloria: z cōsequenter cōmemorat maiores suos multa mira atq̄ preclara glorie cupiditate fecisse. Huic ergo vitio non solū non resistebant: verū etiam id excitandum z accendendum esse censebant: putantes hoc vitale esse reipublice. Q̄ nec i ipius philosophie libris tullius ab hac peste dissimulet vbi eam luce clarius confitetur. Cum enim de studijs talibus loqueretur: que vtiq̄ sectanda sunt sine veri boni nō v̄tostate laudis humane: hāc intulit vniuersalē

dū domādo sp̄m. i. domādo aim d̄narōis z gl̄ie cupidū q̄ si libiā. i. africā seu puincia q̄ndā a frice ofine asie remotū. i. distātibz gradū iūgas. s. b̄ vno rege. Sa

dis fm isidoz li. xiiij. et h̄mologiaz ē insula i q̄ colum ne hercul vident iuxta locuz vbi mare mediteraneum erit ab oceano. Est autē a p̄t̄nēti terra centū. xx. passū

generalēq̄ sententiam. Hōnos alit artes oēs q̄ accendūtur ad studia gloria: iacent q̄ ea semp que apud quosq̄ improbantur. Ca. XIII.

Uic igitur cupiditati melius resistit sine dubitatione cū cedit. Tanto em̄ quisq̄ est deo similioz quanto z ab hac immundicia mundioz. Que in hac vita z si non funditus eradicatur ex corde quia etiā bene proficiētes animos temptare non cessat saltem cupiditas glorie superetur dilectione iusticie. Ut si alibi iacent que apud quosq̄ improbantur: si bona: si recta sunt: etiam ipse amor humane laudis erubescat: z cedit amori veritatis. Taz em̄ est hoc vitium inimicum pie fidei si maior in corde sit cupiditas glorie q̄ dei timor v̄t amor: vt dominus diceret: Quomodo potestis credere gloriam ab inuicem expectantes: et gloriam que a solo deo est non querentes? Item de quibusdam qui in cum crediderant: et verebatur palam confiteri: ait euangelista. Dilexerunt gloriam hominū maḡ q̄ dei. Quod sancti apli nō fecerunt. Qui cum in his locis predicarent xp̄i nomē: vbi non solum improbaſt̄ sicut ille ait: iacent q̄ ea sepe que apud quosq̄ improbant: verū etiaz summe detestationis habebant tenentes qd̄ audierāt a bono magistro eodemq̄ medico mentū. Si q̄s me negauerit corā hominibus: nega

by diuisa. p̄oif̄ ar frequē i pl̄i nūc̄ ro. qz colūne ip̄e hercul q̄nq̄ gar des hercul vocāſ vt qz sūt ples isy le miores vni ma ion isule. p̄ique a q̄oēs ille gades appellat. z ibit̄at a p̄ntis. i. afris. q̄uis sit media i ter africa z curo/ p̄ā z iō s̄biungit̄ horatiū? v̄t qz pe n̄ſ. tā ille q̄ bitat i isul̄ illis q̄ ille q̄ i lybia bitat scri uat vni scz regi. b̄. Quā tullī? in de zē. b̄. oñdit. b̄. aug. p̄ duo di cta tullī q̄ roma ni b̄ vitio. s. appe titu mūdāe gl̄ie laborabāt. qz p̄ mū dicitū ē i li. de republica. sc̄m dicitū ē i ip̄is p̄bie libr̄. i. i tuscula/ nis q̄ōmbz li. s.

Ca. XIII. Uic igitur cupiditati etc. In h. ca. b. aug. oñdit q̄ appetitū hūane laudis nō p̄dest ad p̄t̄nēti s̄z obest qz ē tullū q̄ vt p̄z i p̄cedēti cap. oppositi docuit. Job. 12. At fac̄ aug. i b̄ ca. duo. qz p̄mo oñdit q̄ d̄errina tullī sit d̄errina cūā gelice d̄ria. se cūdo tbi. b̄. securi sūt oñdit q̄ tenē tes d̄errinā cūā gelicam excellūt eos q̄ tenuerūt ea que tullī dicit. b̄. Sic iste ait. f. tullī? vt parit̄ ca. p̄cedēti. dicit em̄ q̄ iacent ea sp̄

que apud quosq̄ improbant. i. nullus ea assumit vel aggredit̄ libent̄ q̄ multitudo impoſit̄. quas inuēt̄ q̄ ea que multitudo app̄robat. id ē laudat z commen/

Job. 12.

Bar. 10. Luc. 12.

dar illa q̄a
 assumit si
 bi vt laudē
 allequatur
¶ Qui se
 uolas rē.
 De mucio
 secuola qui
 manum su
 am sponte
 in igne re
 nuit. et de
 currio q̄ se
 in biatum
 terre p̄cipi
 tauit. et de
 decys scilz
 patre et fu
 lio qui pro
 salute cer
 cituū suoz
 se d̄is in fe
 ris deuoue
 runt. dicitū
 fuit supra
 li. iij. ca. xj
¶ La. XV
¶ Tib⁹ er
 q̄ go non
 erat de⁹
 rē. In hoc
 ca. ostendit
 beatus aug⁹
 causam q̄
 re deus rei
 munerauit
 opera viri
 tuosaroma
 norum tam
 magna glo
 ria temp̄t
 r dicit q̄ b
 fecit vt scz
 iusticiā suā
 ostēderet q̄
 nullum bo
 num opus
 irremune
 ratū dimit
 tit. Si ḡ ro
 manis qui
 bus nō erat
 datur⁹ glo
 riaz semp̄
 ternam nō
 d̄differ glo
 riam t̄palē
 p̄ q̄ t̄m la
 borauerunt
 videret euz
 eis iniuste
 sc̄m. Rect
 tar ḡ aug⁹

bo eū corā patre meo q̄ i celis ē: vt
 coram angelis dei inter maledicta
 et opprobria: int̄ grauissimas perse
 cutiones crudelēsq; penas nō sūt
 deterriti a p̄dicatione salut̄ huma
 ne tanto fremitu offensōis huma
 ne. Et q̄ eos diuina faciētes atq;
 dicentes diuineq; viuētes: debel
 latis quodā mō cordib⁹ duris atq;
 introducta pace iusticie: ingens in
 ecclia xpi gloria p̄secuta ē: nō in ea
 tanq̄ in sue x̄tutis fine q̄euerūt: s̄
 eā q̄ ip̄am ad dei gloriā referētes
 cui⁹ ḡta tales erant. Isti q̄z fomi
 te eos q̄b⁹ p̄sulebāt ad amorē illius
 a q̄ t̄ ip̄i tales fierēt accēdebāt. Nā
 q̄z ne p̄pter humanā gloriāz boni
 essent: docuerat eos magister illo
 rū dicēs. **¶** Auete facere iusticiā ve
 stram corā hoib⁹ vt videamini ab
 eis: alioq̄n mercedē nō habebitis
 apud patrē vestruz qui in celis est
¶ S̄z rursus ne hoc p̄uerse itelligen
 tes hoib⁹ placere metuerēt: minuf
 q̄ p̄desent latendo q̄ boni sunt:
 demōstrās q̄ sine inotescere debe
 rent. **¶** Luceāt inq̄t opa vestra corā
 hoib⁹: vt videāt bona facta vestra
 et gloriificēt patrē vestrū q̄ in celis ē
¶ Nō ḡ vt videamini ab eis: id ē hac
 intentiōe vt eos ad vos p̄uertit ve
 litis: q̄ nō p̄ vos aliqd̄ estis: sed vt
 gloriificēt patrē vestrū q̄ in celis ē:
 ad quē cōuersi fiant qd̄ estis. **¶** Hoc
 secuti sunt martyres: q̄ sceuolas:
 et curcios et decios nō sibi inferen
 do penas: sed illatas ferēdo: et x̄tu
 te vera q̄m vera pietate et inume
 rabili multitudine superarūt. **¶** S̄z cū
 illi eēt in ciuitate terrena q̄b⁹ p̄
 positus erat oim̄ p̄ illa officiorū fi
 nis: incolumitas ei⁹ et regnū nō in
 celo s̄ in terra: nō in vita eterna s̄
 in decessione morientū et successi
 one morituroz: qd̄ aliud amarent
 q̄ gloriā qua volebant etiā p̄ mor
 tem tanq̄ viuere in ore laudatiū.
¶ Tib⁹ ḡ nō erat **¶** La. XV
 q̄ de⁹ datur⁹ vitā etnā cum
 sc̄is angelis suis in ciuita
 te sua celesti ad cui⁹ societate pie
 tas x̄a p̄ducit q̄ nō ex̄hibet fuitutē
 religionis quā latrāi greci vocant
 nisi vni x̄o deo: si neq; hāc eis ter

renā gloriā excellētissimi impiū cō
 cederet: nō redderet merces bo
 nis artib⁹ eoz: id ē x̄tutib⁹: q̄b⁹ ad
 tantā gloriā puenire nitebant. **¶** De
 talib⁹ em̄ q̄ p̄pter h̄ boni aliqd̄ fa
 cere vident⁹ vt gloriificēt ab hoib⁹
 bus: etiā d̄ns ait. **¶** Amē dico vobis:
 receperūt mercedēz suā. **¶** Sic et isti
 puatas res suas p̄re cōi: h̄ ē repub
 lica et p̄ eius errario p̄rempserūt
 auaricie resistēt: p̄sulerūt pa
 trie cōsilio libero: neq; delicto fm̄
 st̄ as leges: neq; libidini obnoxij.
¶ S̄z his oib⁹ artib⁹ tanq̄ vera via
 nisi sunt ad honores: impiū gloriā
 honorati sunt in oib⁹ fere gētib⁹
 impiū sui leges imposuerūt multis
 gentib⁹: hodieq; litteris et historia
 gloriosi sunt pene in oibus genti
 bus. **¶** Nō est qd̄ de sūm̄z veri dei iu
 sticia cōquerant⁹: perceperūt mer
 cedem suā. **¶** La. XVI
¶ Arces aut̄ scoz loge alia
 m̄ est etiā h̄ opprobria sustinē
 tium p̄ ciuitate dei: q̄ mū
 dibui⁹ dilectorib⁹ odiosa ē. **¶** Illa ci
 uitas semp̄na ē. **¶** Ibi null⁹ oritur:
 q̄ null⁹ morit. **¶** Ibi ē vera et plena
 felicitas: nō dea s̄ donū dei. **¶** Inde
 fidei pign⁹ accepim⁹: q̄ diu pegri
 nantes eius pulchritudini suspira
 mus. **¶** Ibi nō orit sol sup̄ bonos et
 malos: sed sol iusticie soles prote
 git bonos. **¶** Ibi nō erit magna idu
 stria ditare erariū publicū p̄uaris
 reb⁹ angustis: vbi thesaurus cōis
 est veritatis. **¶** Proinde nō soluz vt
 talis merces talib⁹ hoib⁹ reddere
 tur: romanū impiū ad humanam
 gloriā dilatatū est: verū etiā vt
 ciues etne illi⁹ ciuitatis q̄ diu hic
 pegrinant⁹: diligētē et sobrie illa i
 tucant⁹ exempla: et videant quāta
 dilectio debeat sup̄ne patrie pro
 pter vitā etnā: si t̄m a suis ciuibus
 terrena dilecta ē p̄p̄ hoim̄ gloriā.
¶ Tantū em̄ p̄ **¶** La. XVII
 q̄ tiner ad hāc vitā mortaliū
 q̄ pauc⁹ dieb⁹ ducit⁹ et finit⁹
 qd̄ infest sub cui⁹ impio viuat hō
 moritur⁹: si illi q̄ impant ad ip̄ia et
 iniqua nō cogāt. **¶** Aut x̄o aliqd̄ no
 cuerunt romani gētib⁹ q̄b⁹ subiu
 gatis iposuerūt leges suas: nisi qz

in hoc cap
 tulo virtu
 tes romano
 rū fundās
 se sup̄ dice
 carōis q̄. s̄
 i hoc li. ca.
 xij. recitata
 fuerunt.
¶ La. XVI
 a Arces
 m̄ aut̄ lā
 croz rē. In
 b ca. ostēdit
 b. aug⁹ quā
 ta sit differ
 rentia mer
 cedis qua
 remuneran
 tur ciues ci
 uitatis et i
 a mercede q̄
 remuneran
 tur ciues hu
 ius mundi
¶ La. XVII
 a Tārū
 q̄ em̄ p̄
 ner ad hanc
 rē. In hoc
 ca. ostendit
 beatus au
 gustinus q̄
 tenuis sit il
 la gloria p̄
 qua roma
 ni rot ad
 uersa susti
 nuerunt et
 facit in h̄ ca
 pitulo duo
 qz p̄mo ostē
 dit q̄ gloria
 d̄nationis
 modicā fat
 cit differen
 tiā inter ho
 mines. **¶** Se
 cūdo ibi. s̄z
 vramur et
 his rē. ostē
 dit q̄ expe
 dit ciuibus
 celestis cini
 tatis p̄side
 rare quāta
 sustinuē
 rūt ciues te
 rrene ciuita
 ris p̄ t̄pali
 gloria acq̄
 rēda. Quā
 tū ad p̄m̄z

onidit. b. august. duo. vicz q. paz infest. s. b. d. nio hō viuat. z. q. parū infest. int. ro. māos q. vni pnci pi. sūt sbiecti. z. gē res alias q. eūdes sbiunt. **S**cōm istoz ostēdit ibi. nā qd. infest. q. rū ad p. mū onidit q. gētib. romāo im perio sbiectis nō obfuit sic sbi. i. m. si sbiecti sēt se pōte in marre q. ē rē belli. z. bello nā q. ē rē belli. n. obfuit. i. aliq. s. multū p. fuit. e. illa sbiecto. z. p. m. i. rēo augusti m. b. **R**omāi ciues cēt. h. diē aug. nō q. oēs gentes romāo ipio sbie cre gaudebāt p. u. legus q. b. romāi gaudebāt. vt. p. z. actū. xxi. s. sic diē glo. sup. illud ad thior. deū eplā. ij. ca. vl. penulaz quā reliq. troade zc. **R**omāi hanc habuerūt p. s. u. e. d. n. q. monar. ch. i. am. o. b. ex. q. r. c. b. ā. vt. q. c. u. n. q. s. g. ē. s. cū pace z. cordis eis occurrisset darēt eis libertatē rā. rā vt. frēs eoz dice. rent. ciuesq. ro. mani a. p. pellaren. tur. dabātes p. rā. tē. eis. curiā. h. i. d. i. z. p. s. u. l. e. s. sicut. ip. si. romāi. hēbant. **N**ūqd. em. il. loz. agri. zc. i. ro. manoz. tributa. n. soluunt. q. d. sic. nā. agri. puari. ipo. rū. tributū. eratio. publico. sic. alte. f. re. q. puicte. dice. bant. romāis. tri. buta. soluerunt. **N**ūqd. nō. multi. senatores

id factū est ingēti strage bel. lozū: qd si p. corditer fieret id ipsum fieret meliore succes. su: sed nulla esset glia trium phantium. **N**eq. em. z. roma ni nō viuebāt sub legib. suis quas ceteris imponebant. **H**oc sufficeret reipublice: ni si quia marti z. bellone displi cebat vt nec victoria locum haberet nemine vincēte vbi nemo pugnauerat. **N**onne romanis z. ceteris gentibus vna esset eademq. conditio. **P**resertim si mox fieret qd postea gratissime atq. huma nissime factus est: vt omnes ad romanum imperium per tinentes societatem accipe rent ciuitatis: z. b. romani ci. ues essent ac si esset omniuz qd erat a. n. paucoz: tantū q. plebs illa que suos agros nō haberet de publico viueret qui apparatus eis per bonos administratores reipublice gratius a concordibus p. sta. retur q. victis extorqueret. **N**am qd intersit ad incolu mitatem bonosq. mores: et ipsas certe hominū dignita. tes: q. alij vicerunt. alij victi sunt. o. i. n. o. n. v. i. d. e. o. p. t. e. r. il. l. u. z. g. l. i. e. h. u. m. a. n. e. i. n. a. n. i. s. s. i. m. ū. f. a. s. t. ū. i. n. q. p. e. p. c. e. r. u. n. t. m. e. r. c. e. d. e. m. s. u. a. q. c. i. u. s. i. n. g. e. n. t. i. c. u. p. i. d. i. t. a. t. e. a. r. s. e. r. ū. t. z. i. n. g. e. n. t. i. a. b. e. l. l. a. g. e. s. s. e. r. ū. t. **N**ūqd. em. illoz agri tributa nō soluūt. **N**ū quid eis licet discere qd alijs nō licet. **N**ūqd. non multi senatores sunt in alijs terris qui romam nec facie quidez norunt. **T**olle iactantiam: z. oēs hoies quid sunt nisi ho mines. **S**i pueritas secu liadmitteret vt honoratio res essent quiq. meliores: nec sic pro magno haberi de buit honoz humanus: qz nul lius est ponderis fumus. **S**z vtamur z. in his rebus bene ficio domini di nostri p. sidere mus quāta cōtemplerint: q.

portulerint: quas cupidita. tes subegerint. p. hūana glo ria: q. cā tanq. mercedē taliū virtutū accipe meruerūt: et valeat nobis etiā h. ad oppri mendā supbiā: vt cū illa ciuis tas in qua nobis regnare p. missum est: tū ab hac distet: quantū distat celum a terra a tempali leticia: vita eterna ab inanib. laudib. solida glo ria: a societate mortalium so cietas angelorum: a lumine solis z. lune: lumen eius qui fecit solē z. lunā: nihil sibi ma gnū fecisse videant tate prie ciues: si pro illa adipiscenda fecerint boni operis aliquid vel mala aliqua sustinuerit: cum illi pro hac terrena iam adepta tanta fecerint: tanta perpeffi sint: p. fertim quia re missio peccatoz q. ciues ad eternam colligit patriaz: ha bet aliquid cui p. vmbzā quā dā simile fuit asyllum illud ro muleū: quo multitudinē q. il la ciuitas cōdeit: quozumlibet delictozū cōgregauit i punitas. **Ca. XVIII.** **U**id ergo magnū a q. est pilla eterna celestiq. p. r. i. a. cūcta se culi hui. quālibet iocūda blā dimēta p. tēnere: si p. hac tpa. li atq. terrena. filios brutus potuit z. occidere: quod illa facere neminē cogit. **S**z cer te difficilius est filios interire: q. p. ista faciendū ē: ea que filijs congregāda vi debantur atq. seruanda: vel donare pauperibus vl. si exi stat temptatio q. id pro fide atq. iusticia fieri compellat amittere. **F**elices enim vel nos vel filios n. f. o. s. non diu itie terrene faciūt: aut nobis viuētib. amittēde aut nob mortuis a quibus nescimus vel forte a quibus nolumus possidende. **S**ed. deus feli ces facit: qui est mentiu. z. ve ra. opulētia. **B**uuro autem

sunt in alijs: s. gē tib. vel ciuitati bus ipio romāo subiectis. q. d. sic. habebāt enim et alie ciuitates. s. u. les. z. senatores su os. quoz cura et p. s. i. l. i. s. r. e. s. p. u. b. l. i. c. a. i. l. l. a. r. ū. c. i. u. i. t. a. t. ū. r. e. g. e. b. ā. v. t. i. ā. d. i. c. t. ū. f. u. i. t. d. e. c. i. u. i. t. a. t. i. b. u. s. q. u. e. r. o. m. a. i. n. o. s. cū. h. o. n. o. r. e. s. u. s. c. e. p. e. r. ū. t. **S**e. m. i. l. e. f. u. i. t. a. s. y. l. l. u. m. d. a. s. y. l. o. q. d. c. o. n. s. t. r. u. i. t. r. o. m. u. l. ū. d. i. c. t. ū. f. u. i. t. s. i. l. i. c. a. p. i. x. x. i. i. ū. **Ca. XVIII.** **U**id ergo magnū a q. gnu. zc. **H**oc ca. ostendit b. augusti. et his q. romani fecerūt p. p. ali glia quā leue z. modicū est illud qd de. z. no. bis exigit p. glia semp. iterna. z. fa. cit. in. hoc. ca. d. n. o. quia primo eom. par. opa. virtuo. sa. romāozum. ad. opera. virtuo. sa. ch. r. i. s. t. i. a. n. o. r. u. m. **S**ecūdo. ibi. h. e. c. alia. zc. ostendit. quantuz xpianis pro fuerit ad vir. tutis. ex. e. m. p. l. u. m. n. o. s. s. e. o. p. e. r. a. v. i. r. t. u. o. s. a. r. o. m. a. n. o. z. **F**ilios brut. potuit zc. q. mo. do. brutus. filios. occidit. quia. vo. l. u. e. r. u. n. t. r. e. g. e. s. t. a. r. q. u. i. n. u. n. i. r. e. d. u. r. i. s. s. e. i. n. v. i. b. e. m. d. i. c. r. u. m. f. u. i. t. s. u. p. r. a. l. i. b. r. o. t. e. r. t. i. o. c. a. p. i. t. u. l. o. x. v. j. v. b. i. e. r. i. t. a. m. b. e. a. r. u. s. a. u. g. u. s. t. i. n. u. s. e. r. p. o. n. i. t. ū. g. a. l. i. j. v. e. r. s. u. s. l. i. b. r. o. f. e. r. o. c. n. e. i. d. o. s. q. s. e. r. i. a. m. h. i. c. a. d. d. u. c. i. t. d. i. c. e. n. s. **N**ū. q. d. r. o. s. q. p. a. t. e. r. n. o. q. u. a. zc.

Romans princeps
 22. **I**ste totus
 quis malus
 dicitur et ac-
 cepit cognom-
 me totus
 q: gallum
 vnu emine-
 tis magni-
 rudis et for-
 titudis q: ro-
 manos ad
 singulare cer-
 tam in bel-
 lo 3 gallos
 puocabat. i
 pntia vtru-
 usq: exerci-
 tus interfe-
 cit et totque
 aurea quas
 gallo abstu-
 lerat sibi i-
 ponens totq:
 tus ad suos
 rediit. Et si-
 cut dicit eu-
 troppus li. ij.
 in p:ptuū et
 sibi et poste-
 ris cognom-
 men tot: qui
 accepit quo-
 mo aut iste
 filium suum
 strenue pu-
 gnare occi-
 dit. dicitum
 fuit. s. li. i.
 capi. xxiij.
Si furi
 camillus.
 22. **A** q: h
 tagit aug.
 de camillo.
 diffusi nar-
 rata sunt li-
 bro. ij. cap.
 xvij.
Si mu-
 cius vt eius
 portena 22.
 Que h ran-
 git diffuse
 narrat. s. li-
 bro. iij. ca-
 p. x.
Si
 curci arma-
 tus 22. De
 isto curcio
 s. li. iij. ca-
 p. dicitur.

q: filios occidit: infelicitatis perhi-
 bet testimonium etiam poeta lauda-
 tor: **A**it enim: **N**atosq: pater noua
 bella moueret. **A**d penam pulchra
 libertate vocabit. **I**nfelix vrcu-
 q: feret ea facta minores. **S**z ver-
 su sequenti: consolatus est infelicez
Vicit amor patrie: laudumq: imen-
 sa cupido. **H**ec sunt duo illa libras
 et cupiditas laudis humane: q: ad fa-
 cta copulere miranda romanos.
Si ergo pro libertate morituro:ū
 et cupiditate laudum que a mortali-
 bus expetunt: occidi filium a patre
 potuerit: quid magnū est si p: ve-
 ra libertate que nos ab iniq: tatis
 et mortis et diaboli dñatu liberos fa-
 cit: nec p: cupiditate humanarum
 laudum: s: charitate liberadoz ho-
 minū: nō a tarquinio rege: s: a demo-
 nibus et demonū pncipe: nō filij oc-
 cidunt: s: xpi paupes inter filios cō-
 putant. **S**i alii etiam romanū prin-
 cept cognouit totquarū filiū: nō qz
 cōtra ipam patriam: s: etiam p: patriam:
 tñ q: cōtra impiū suū. id ē p:tra qd
 impauerat pat: impator: ab hoste
 puocatus iuuenili ardore pugna-
 uerat licet vicisset: occidit: ne plus
 mali esset in exēplo impij p:pti: q: s:
 boni in gloria hostis occisi: vt quid
 se iactent q: p: imortalis patrie le-
 gibus oīa que multo minus q: filij
 diligunt bona terrena contemunt.
Si furi camillus etiam ingratus pa-
 triam a cuius ceruicibus acerrimoz ho-
 stium vehentiū iugum depulerat
 dñatufq: ab emulis fuerat: a gal-
 lis itez liberauit: quia nō habebat
 portiozem vbi posset viuere glorio-
 sus: cur extollat velut grāde aliqd
 fecerit: qui forte in ecclia ab inimicis
 carnalibus velut grauissimam
 ex honoratiōis passus iniuriā: nō
 se ad eius hostes hereticos trāstu-
 lit: aut aliquā contra illā ipse here-
 sim cōdidit: s: eā potius q: tuz valuit
 ab heretico:ū pntiosissima prauit-
 tate defendit: cū alia nō sit nō vbi
 viuat in hōim gloria: s: vbi vita ac-
 q:rat eterna. **S**i mucius vt cū por-
 fenna rege pax fieret: qui grauissi-
 mo bello romanos pmebat q: por-
 fennā ipm occidere non potuit: et

pro eo alterum deceptus occidit: i-
 ardentem aram ante eius oculos
 dexteram extēdit dicens: multos
 tales qualē illū videret: in ei⁹ exiti-
 um cōiurasse: cui⁹ ille fortitudinez
 et cōiurationē taliū phorescens: si-
 ne vlla dilatiōe se ab illo bello fa-
 cta pace cōpelcuit: quis regno ce-
 lozuz imputaturus est merita sua:
 si p: illo nō vnā manū neq: hoc sibi
 vltro faciens: sed psequēte aliquo
 patiens totū flāmis corp⁹ impēde-
 rit: **S**i curcius armatus equo con-
 cito in abruptū hiatū terre se p:ci-
 tem dedit: deozū suoz oraculis ser-
 uiens q: iusserant vt illuc id qd ro-
 mani haberent optimū mitterent
 nec aliud intelligere potuerunt q:
 viris armisq: se excellere: vñ vide-
 licet optebat vt deoz iussis in illuz
 interitū vir p:cipitare armatus: qd
 se magnuz p: eterna patria fecisse
 dicitur: ē: q: aliq: fidei sue passus
 inimicū non se vltro in talem mor-
 tem mittens: sed ab illo missus ob-
 ierit: qñ quidem a dño suo codēq:
 rege patrie sue certius oraculū ac-
 cepit. **N**olite timere eos qui cor-
 pus occidunt: animā autē nō pnt oc-
 cidere. **S**i se occidēs certis ver-
 bis quodāmodo consecrātes de-
 cū deuouerūt vt illis cadentibus
 et iram deozum sanguine suo pla-
 cantibus: romanus liberaretur ex-
 ercitus: nullo modo supbiant san-
 cti martyres tanq: dignum aliqd
 pro illius patrie participatione fe-
 cerint: vbi eterna est et vera felici-
 tas: pro qua vsq: ad sui sanguinis
 effusionem: non solū suos fratres
 pro quibus fundebatur: verum et
 ipsos inimicos a quibus fundeba-
 tur: sicut eis preceptum est diligen-
 tes: caritatis fide et fidei charitate
 certarunt. **S**i marcus puluillus
 dedicans edem iouis: iunonis: mi-
 nerue: falso sibi ab inuidis morte
 filij nunciata: vt illo nuncio prur-
 batus abscederet atq: ita dedica-
 tionis gloriā collega eius conse-
 queretur: ita contempnit vt eum
 etiam proijci in sepulchrum iuberet
 et sic in eius corde orbitatis dolo-
 rem: glorie cupiditas vicerat. qd

Confer-
 crates dicit
 deuouerunt
 22. d istis de-
 cis ibidem
Si mar-
 cus puluil-
 lus 22. qd h
 tangitur de
 marco pul-
 uillo q: et ho-
 rati puluil-
 lus dicit est
 narrat vale-
 rii li. v. ca-
 p. 22. etia ti-
 tus li. 22. de
 vrbis origi-
 ne li. ij. cir-
 ca pncipiū.
 q: cui ipse et
 valerius pub-
 licola fil. es-
 sent: s: iules
 et edes iouis
 i capitolio
 dicitur dbe-
 ret foris se
 inter se hi-
 duo q: cor-
 debat eaz
 dicitur. for-
 ar puluillo
 euenit qd e-
 gre tulerūt
 amictu lateri-
 us et sulis et
 euz ipm va-
 rius modis
 impedire co-
 narēt et fru-
 strari tādez
 ipō iaz offi-
 cū dedicati-
 onis pscqn-
 te veit qdā
 aduersari⁹
 pcuratus q:
 falso nūcia-
 uit filij ipi
 us puluilli
 iā d fūctū.
 ppter qd di-
 cebat aduer-
 sariū ipm cū
 iā cēt fun⁹ i
 familia sua
 nō posse s: z
 interpretat⁹
 deoz edē de-
 dicare. q: p-
 pter h ab in-
 choato nō de

stirrit. sed filiu suu iussit ab hci in sepulru. tn vtru credi
derit filiu suu mortuu an no. tit^o luv^o relinqt sb dubio
Valerius ni unuit q ipe credidit filiu mortuu. ascri
bens factum etiam magne stantie. qd etiaz aug^o. in
nat in hoc loco. **S**i marcus regulus. nota q b

Mat. 8.
Luc. 9.

capitulo. xv.
Audiat vl
legat luciu valeriu
um 2c. de isto sic
narrat cutropi^o.
li. j. q. v. ano sez
p^o reges exactos
luciu valerius il
le buri collega z
q^ouis 2 sul fatali
ter est mortuus.
ades paup^o col
latis a p^olo num
mis sumptu ha
buit sepulture. ri
tus tn luv^o 2c. v.
bis origine li. ij.
dicit huc valeriu
que publiu vale
riu appellat mor
ruu fuisse sb alijs
duobz cosulibz.
s. agrippa mone
nio 2 paulo post
humo. **C**ordat
tn cu cutropio in
hoc q ipe quinto
anno fuit consul
Audiat vl le

magnum se pro euangelij
scii pdicatioe: qua ciues sup
ne patrie diuersis liberan
tur z colligunt erroab^o fecif
se dicitur^o: cui dñs de sepul
tura patris sui sollicito ait se
quere me: z sine mortuos se
pelire mortuos suos. **S**i mar
cus regul^o ne crudelissimos
hostes iurado falleret ad eos
ab ipa roma reuersus e qm si
cut romais eu tenere voleri
bus rñdiffe ferf: postea q a
fris seruietat dignitatez illic
bonesti ciuis habere no pos
set. euqz cartaginenses qm co
tra eos i romano senatu ege
rat: grauissimis supplicijs ne
cauerut: q cruciat^o no sut p
fide illi patrie ptenedi ad cu
ius bñtudine fides ipa pdu
cit: **A**ur qd retribuet dño p
oib^o q retribuit. si p fide q il

gat qntu cincinnaru 2c. d isto qntio narrat titus luv^o
de vrbis origine li. ij. q gens equorum luciu mumen
tiu in monte algido. sic dicto cu obsedit ac de hoc ru
mor: in vrbem venisset. qntio cincinnaru? sensu oim in
ser mese s dictator: creat. **A**nti vero sunt ad cuz tras
tyberim vbi agru. iij. iugerum colebat qui hoc sibi nu
ciarent in vrbē duceret. **S**i vero venientes inuenit
eu opi agresti iatru. z veste huius scemōi labori 2 grua
tudinu. que absterfo sudore z puluere z toga vestiturz
ad vrbē ducit occurrentibz sibi pmo filijs z amicis. de
te p^orbz. postero die migm: eqtum dixit. i. pnunciauit
luciu tarqniu nobile qdē viru z gentis patrie. s. z tn
q peritudo p inopia sibi stipedia. s. militie acq^o suerat
Rebz q dispositis in hostes pcedit. z tā p^ope sibi suc
cessit q hostes sub iugū misit z sic pmissit exire. sibi tn
suos pncip^o es vinctos tradere sut cōpulsit. **A**stra etiā
coz oibz bonis plena recepit. z pdā oēm militibz suis
diuisit. **C**ōsulē vō q obsessus fuerat inrepās. z pē p
de oino sibi negās ait. **C**arebis inqt pde premiles ex
co hoste cui ppe pda fuisti. **I**dē tn 2 sul adueniēte di
ctatore satis egregie se habuerat 2 hostes. qbz pactis
honore dicitare. ryj. die postqz suscepat ipm cessit z
ad laborez solitos e reuersus. **D**e isto qntio sic nō ob
stāte sua paup^orate creato. fac etiā valeriu li. iij. ca. iij.
mētionē. **E**t aduertēdū q sicut b dicit aug^o. hono^o di
ctature fuit maior 2 sulatu. vñ car^o iuris cosulē ad legē
xy. tabulaz li. j. dicit q exactis regibz 2 sules 2 stitu

ti sunt duo. penes qd sumū ius eēt. q tn ne p oia regiā
sibi prate vendicaret. data lege factū ē vt ab eis puo
cano eēt. ne etiā in caput ciuis romai animaduerteret
intulsi. i. sine iussu p^oli solū relictum illis vt coercere
possent. z in vincula publica duci iuberet. postmodū

li debet talia fuerit hō passus
qualia p fide quā pnciposiss
mis inimicis debebat passus ē
regulus? **Q**uō aut se aude
bit extollet d volūtaria pau
prate xpian^o: vt in hui^o vite
pgrinatōe expeditioz ābu
let viā q pducit ad p^oiaz: vbi
de diuitie ipe de^o e^o cū audi
at vel legat luciu valeriu qui
i suo defunct^o ē 2 sulatu vsqz
adeo fuisse paup^oem: vt num
mis a p^olo collat^o ci^o sepultu
ra curaret. **A**udiat vel legat:
quintu cincinatu cū q^otuor
iugera possideret: et ea suis
manib^o coleret: ab aratro eē
abductum vt dictator fieret
maior vtiqz honore qz cosul:
victisqz hostib^o ingētē gloriā
2secutus: in eadem paup^orate
māssisse: **A**ur qd se magnū se
cisse pdicabit q nullo premio

no p^olo aucto cū
crebra onrenf bel
la interdū re cru
gste placuit ma
ioris prāt^o mēra
tus instituit. **I**ta
qz dicitare: q p dē
ri sunt a quibus
nec puocadi ms
fuit. z qbz etiā ca
pitis animaduert
sto para est hunc
mgarū q sumaz
pratem habuit. n
ē fas vltra serū
mēsem r etnen.
Decille. **D**uic p
oia 2 cordat tit^o li
iuus de vrbis ori
gine li. ij. **I**sid. tn
li. ix. etymologi
az ca. iij. dicit q
dictatores qnqz
nij rōis igio vte
bant. qd cum hi
storiographis n
2 cordat. vix eniz
inuicif de aliquo
qui ser mensibus
illud impium cō

tinuauerit **E**t etiā hic sciendū q alia fuit differentia
int^o 2 sules z dictatores. qz 2 sules regulari^o t^o singul^o an
nis eligebant. ita q impū 2 sulare fuit p^oriue in vrbē.
dictator: vō nō crebatur nisi i magna necessitate z b^o ra
ro. excepto q agusto causa honoratōis fuit 2 cessa p
petua dicitatura. **M** **A**um fabritiu 2c. de eo qd hic
rangit. narrat cutropius li. ij. q cū pyrribus rex epiro
tarū venisset in italiā 2 tra romāos p tarētius in p^o
mō plio romanos vicit. z ex illis. **D**. octingētos ce
pit. z humanissime tractauit. legatū vō romani ad pyr
rbū p redimēdis captiuis ab eo honorifice sunt susce
pti. captiuos sine p^oio romā misit. vñ vō ex lega
tis romānoz fabritiu admirat^o. cum cū paup^o cognō
uisset pte quarta regni pmissa. sollicitauit eū vt ad se
trāsiret. 2 tempusqz est a fabritio. ppter q cū romano
rū ingenti admiratōe pyrrib^o teneret. legatū romā mi
sit q pacē eoz 2 ditōibz peteret. **I**dem etiam pyrribus
alias de eodē fabritio sic dixisse fert. **I**ste est fabritius
q difficult^o ab honestate qz sol a cursu suo auerti pōt.
Et aut aduertendū q duo fuerūt pyrribi. qz vn^o fuit
filius achillis. z fuit i bello troiāo. de q. s. li. iij. ca. iij.
facta ē mētio. **A**lt^o fuit de genere achillis. sed p longa
spacta rēim post bellū troiānu z etiā p^o reges exactos
romānoz. d. q. fit hic mētio. **N** **U**t qdā coz. 2c. iste
fuit corneli^o rufin^o. q sicut narrat valeriu li. ij. ca. iij.
bis 2 sulatū z semel dicitaturā pfectoissime gesserat.
q tn a fabritio. cū fabriti^o cenfor. i. iudex moz eēt de o:

die senato-
rio expul-
sio. q. emerat
vasa argen-
tea decē pō-
do. i. decem
pōdez qsi i
hoc maluz
exemplū lu-
xurie p̄buil-
ser.

¶ Si sint
illis oia co-
munita rē.
narrat iusti-
nus li. xliij.
q. saturnus
dum regna-
ret in italia
tate fuit tu-
stie. vt ne
q. seruiret
quisq. sub
illo neq. qe
q. puare rei
habuerit. s. s.
oia cōta rē
diuisa oibz
fuerit. velut
ynū cūctis
p̄munituz
cēt.

¶ Un̄ eti-
am iudei rē
vult dicere
q. iudei q. ex
lege sua qm
xp̄us post
modū expo-
suit eis i no-
uo testamē-
to dēbāt de-
um p̄ bōis
eternis co-
luisse. r. r̄i
nō fecerūt. s. s.
datozē glo-
rie occiderūt
ido merito
donati sunt
glorie roma-
noz. i. vt ro-
mani s. bis
trūpharēt
r sic gloria
de ipoz vi-
croia repo-
tarēt.

Ca. XIX.

mundi hui⁹ fuit ab efne illius pa-
tricie societate seduct⁹ cū fabriciū
didicerit tantis munerib⁹ pyrri
regis epirotarū: pmissa etiā quar-
ta pte regni: a romana ciuitate nō
potuisse diuelli: ibiqz in sua paup-
tate p̄uatū manere voluisse: Nam
illud qd rempublicā id ē rē p̄li: rez
p̄ric: rem cōem: cū haberēt opulē-
tissimā atqz ditissimā: sic ipi in suis
domib⁹ paupes erāt vt qdā eozū
q. iā bis p̄sul fuisset ex sen atū pau-
perū hoim pelleret notatiōe cēso-
ria: q. decē pondo argenti in vasis
h̄re compr⁹ est: ita ijdē ipi paupes
erāt quoz triumphis publicū dita-
baē erariū. Mōne oēs xp̄iā qui ex-
cellentiore p̄posito diuitias suas
cōmunes faciunt. secū dū q. sc̄ptū
est in actib⁹ ap̄oz. **¶** Ut distribuā
sicut cuiqz op⁹ ē vt nemo dicat ali-
quid p̄p̄riū: sed sint illis oīa cō-
munita: intelligūt se nulla ob h̄yen-
tilari optere iactantia: id faciēdo
p̄ obtinenda societate angelozuz
cū pene tale aliqd illi fecerint p̄ cō-
seruanda gloria romanozuz. **¶** hec
r alia si qua repiunt in litteris eoz
q. sic innotescerēt: q. tanta fama
p̄dicarent: nisi romanū impiū lon-
ge lateqz porrectū: magnificis suc-
cessib⁹ augeret: **¶** Proinde p̄ illud
impiū tā magnū tanqz diuturnum
virozūqz tātozū virtutib⁹ p̄clarum
atqz gloriosum r illozūm intēioni
merces quā q̄rebāt ē reddita: r no-
bis p̄posita necessarie cōmonitio
nis exēpla: vt si virtutes quaz iste
vt cūqz sunt si miles: quas isti p̄ ci-
uitatis terrene gloria tenuerūt: p̄
dei gloriosissima ciuitate nō tenue-
rimus: pudore pungamur: si tenu-
erim⁹ supbia nō extollamur. **¶** Quā
sicut dicit ap̄le. **¶** Indigne sunt pas-
sioēs hui⁹ t̄pis ad futurā gloriaz q̄
reuelabit in nobis. **¶** Ad humanam
vero gloria p̄ntisqz t̄pis sat digna
vita extimabat illozū. **¶** Un̄ etiā iu-
dei qui xp̄m occiderūt: reuelāte te-
stamēto nouo: qd in veteri velatū
fuit: vt nō p̄ terrenis r t̄palib⁹ b̄n-
nificijs: que diuina prouidentia p̄
mixte bonis malisqz concedit: sed

pro eterna vita munerit usqz per-
peruis et ipsius superne ciuitatis
societate colatur deus vnus r ve-
rus: rectissime nec istorum glorie
donati sunt: vt hi qui qualibuscū-
qz virtutibus terrenam gloriam q̄
suerunt r acquisierunt: vincerent
eos qui magnis vitijs datore inye-
re glorie r ciuitatis eterne occide-
runt atqz respuerunt.

Capitulum XIX

¶ Interest sane inter cupidi-
tatem humane glorie: et
cupiditatem dominatio-
nis. **¶** Nam licet procliuē sit: vt q̄ hu-
mana gloria nimium delectat eti-
a m̄ dominari ardentē affectet: ta-
men qui veram licet humanarum
laudum gloria concupiscunt dāt
opam b̄n iudicantibus non displi-
cere. **¶** Sunt enim multa in morib⁹
bona: de quibus multi bene iudi-
cant: quāuis ea multi non habeāt
et per ea bona morum nititur ad
gloria et imperium vel domina-
tionem: de quibus ait **Salustius.**
¶ Sed ille vera via nititur. **¶** Quisqz
autem sine cupiditate glorie q̄ ve-
retur homo bene iudicantibus di-
splicere: dominari atqz imperare
desiderat: etiā per apertissima sce-
lera querit plerūqz obtinere qd di-
ligit. **¶** Proinde qui gloria concu-
piscit aut vera via nititur: aut cer-
te dolis atqz fallacijs contendit:
¶ Et ideo virtutes habenti magna
virtus est contemnere gloria:
quia contemptus eius in conspe-
ctu dei est: iudicio autem non repe-
ritur humanob⁹. **¶** Quicquid enim se-
cerit ad oculos hominum: q̄ glo-
rie contemptor appareat: ad maio-
rem laudez: hoc est ad maiorē glo-
riam facere si credatur: non est vñ
se suspicantiuz sensibus aliter esse
q̄ suspicantur ostendat. **¶** Sed qui
cōtemnit iudicia laudantium: cō-
temnit etiam suspicantium: teme-
ritatem: quozum tamē si vere bo-
nus est non contemnit salutē: qm̄

¶ Inter
est rē.
¶ In bca. au-
gusti. cōpar-
ad iudicē du-
as cupidita-
tes. s. b̄uane
ludis r ipa-
lis d̄natōis
¶ Et ponit iu-
bca. q. tuoz
q. p̄mo ostē-
dit quō ab i-
uicem diffe-
rāt. sc̄do ibi
r iō p̄tutes
rē. ostēdit q̄
i v̄tuo sic cō-
rēp̄ glorie
sit valdē lau-
dabilis. rē
tio ibi. q̄ h̄e
glorie rētem
prozē. ostē-
dit q̄ picu-
lofus sit cō-
rēp̄ eius i
malis q̄ do-
m̄iatōis sūt
quidē. q̄ rō
ro ibi cū illō
p̄ster rē. cō-
par ad iudicē
p̄tutes q̄ o-
dinant ad
hūanā glori-
am r p̄tutes
q̄ ordinant
ad verā gl̄i-
az. s. q̄ b̄r. ait
salustius. s. i.
cantiario. r
posita s. p̄
ba. **¶** Salustij
magis inter-
gre supra.
caplo. xij. i
hoc libro. s.
quibz soluz
ponunt hic
verba ista.
¶ Sed ille ve-
ra via niti-
tur. naz om-
nia alia hic
sunt verba
augustini.
¶ **¶** Quic-
quid enim
fecerit r cer-
tera. vult

Salusti
catik.

hic b. aug. pbare q. ptept. hūane glie soli deo not. eē pōt. q. ponam. q. aliq. s. appcat. pteptor. hūane glie. z tū ad h. agere credat. ab alijs. vt p. pteptū laudis z glo rie maiorē laudē ab hoibz accipiat. ista suspitio hoim d. tali n. p. tolli p. aliqd. qd. ipe possit oñdere. nec ipe p. aliqd. ceteri. face

re p. qd. oñdar. col male suspicari. q. nō possit alif. hoc oñdere nisi p. op. ceteri. q. lau des p. tēneret. sed b. n. sufficit ad en cludēdā. dicitā su spitionē. cū ipsa suspitio sit. q. iō laus p. tēmit. vt maio. acq. rat. g. q. tū cūq. hō vere p. tēnat. laudes tū ipm. p. tēptū nō p. ipe oñdere. his d. de ipo. oppositū suspicant. z iō so li dō p. h. oñde re. Et iō tali non restat. q. tūz. ad h. nisi. p. tēnere teme ritatē male iudi cantū. q. tēn. ipz. tēgit. lz. q. tēn. est p. tēn. ipoz. q. ma/ le iudicat. debeat curare. Qui aut. p. tēptor. zc. b. oñdit. q. p. culo/ sus. sit. p. tēpt. glo rie. si. assit. appeti tus. dñandi. z. fa cut. h. tria. q. p. mo oñdit. q. nra. mala fac. appet. dñā tōis. vbi. ē. p. tēpt. laudis. z. glie. Se cūdo. ibi. etiā. tali bus. oñdit. q. etiā. talibz. de. cōcedit. q. nq. illud. qd. cu piunt. s. mag. naz. dñatōz. z. cām. af

Proū. 8.

signat. Tertio. ibi. q. obē. cludit. vñā. cām. pus. nō. ta. crā. q. re. deus. auct. romanū. impiū. Quantū. ad. p. muz. dicit. q. q. sunt. cupidi. dñationis. z. de. laude. seu. glia. hu mana. nō. curāt. sup. g. t. i. excedūt. bestias. vitūs. p. cipue. duobz. crudelitate. z. luxuria. Et. tales. erāt. romani. ml. ti. q. lz. curā. existimatōis. s. bone. de. ipis. amiserint. nō. curātes. d. de. eis. aliq. estimarent. nū. p. pter. cupiditatez. dñationis. multa. mala. fecerūt. inf. q. s. p. cipu. fuit. ne. ro. q. fuit. q. ntus. impator. post. augustū. de. cur. luxuria. scribit. orosius. li. vii. q. libidinitibz. ita. agitat. est. vt. nec. a. matre. nec. a. sorore. nec. alia. quacūq. p. sōna. p. pter. reue rentiā. z. sanguinitatis. abstinerit. virū. i. vxorē. duxit. z. ipe. a. viro. vt. vxor. accept. De. crudelitate. hō. ei. nar rat. orosius. ibidē. q. tāta. crudelitate. effract. est. vt. plu

rimā. p. tē. senar. interficret. equestrē. penē. ordinē. de. strueret. matrem. z. frēm. z. sororē. vxorē. ceterosq. co/ gnatos. z. p. p. quos. occidit. z. sicut. narrat. suerontus. cadauer. miris. diligēt. il. p. perit. mēbra. p. tractauit. qdā. laudās. qdā. vitupans. Itē. fm. orosiu. ipe. p. mus. rome

nō. pessimi. atq. iprobi. reges. sed. veteri. nomine. fortes. di. cti. existimentur. vnde. ait. vir. gilius. Pars. mihi. pacis. erit. dexteram. terigisse. tyranni. aperitissime. alio. loco. de. deo. dictum. est. Qui. regnare. fa. cit. hominem. hypocritam. p. pter. peruersitatem. Robrē. q. quis. vt. potui. satis. exposue rim. qua. causa. deus. vnius. ve rus. et. iustus. romanos. scd. z. quandam. formaz. terrene. ci uitatis. bonos. adiuuerit. ad. tanti. imperij. gloriam. conse. quendam. potest. tamen. et. alia. causa. esse. latentior. pro pter. diuersa. merita. generis. humani. deo. magis. nota. q. nobis. dum. illud. consist. in. ter omnes. veraciter. pios. neminem. sine. vera. pietate. id. est. veri. dei. cultu. veram. posse. habere. virtutem. nec. eam. veram. esse. quando. glorie. seruit. humane. eos. tamen. qui. ciues. non. sunt. ci uitatis. eternę. que. in. sacris. litteris. nostris. dicitur. ciui. tas. dei. vtiliores. esse. terre. ne. ciuitati. quando. habent. vel. ipsam. q. si. nec. ipsam. Il. li. autem. qui. vera. pietate. p. diti. bene. viuunt. si. hanc. sciē. tiā. regendi. populos. cōsecta ti. sunt. nihil. ē. felici. reb. hu.

xpianos. supplic. is. z. moribus. ex. posuit. z. p. oēs. p. uincias. crucia ri. p. cepit. brōs. at. ap. los. petrum. z. paulū. necauit. de. ipo. aut. narrat. cu. trop. q. se. tanto. de. decore. p. struit. vt. z. sal. rarer. z. cā. taret. i. scena. cū. ta. redico. habitū. vt. tragico. vñē. ro. manā. incedit. vt. spectaculi. c. p. ma. gine. spectaret. q. li. oli. troia. capta. incedio. arserat. Ita. alta. a. sue. romo. scribunt. s. z. ipe. seneca. m. gr. ei. de. ipo. tragedi. am. nouā. cōposu. it. q. octauia. vo. cal. in. q. ei. crude litates. descripsit. d. Per. mero. ges. regit. zc. ille. est. ier. aug. z. lex. interpretū. vbi. tū. ipi. hnt. tyrāni. et. nos. hnt. legū. z. diuozes. Et. ty. rānos. aut. p. lue. uerūt. antiq. p. tel. ligi. vni. fortes. q. uis. boni. cēt. vt. h. p. bar. aug. p. p. sus. virgily. li. vii. eneidos. q. talis. ē. Pars. mihi. pac. zc. z. dicit. in. glo. na. latini. regis. de. enea. quando. ap.

Ancid. 7.

Job. 34.

plicuit. in. italiam. in. terram. latini. regis. Dum. illud. consist. zc. hic. comparat. ad. inuicem. virtutes. romanorum. que. ordinat. antur. ad. vanam. gloriam. ad. virtutes. christiano. um. que. ordinantur. ad. veram. gloriam. Et. facit. hic. tria. quia. p. mo. virtu tes. romanorum. probat. veras. virtutes. nō. fuisse. Se cundo. ibi. eos. tamen. qui. ciues. non. zc. ostendit. q. sal. tem. melius. fuit. pro. republica. romanorum. q. habe. rent. illas. virtutes. q. q. eis. caruissent. Tertio. ibi. illi. autem. qui. vera. zc. ostendit. q. iste. virtutes. que. de. i. gloriā. ordinantur. multum. plus. valent. q. tum. ad. re. gimē. alio. rum. z. etiam. in. seipis. sunt. meliores. q. alie. virtutes.

Caplm. XX.

Alie
pbire
 In hoc ca-
 o stendit be-
 rus aug. q
 turpe sit or-
 dinare vtu-
 res ad vanā
 gloriā tāq̄
 ad finē. r h
 ondit p qn
 dā similitu-
 dinē. r fac-
 hic duo. qz
 pmo adduc
 illud qd est
 simile. Sec-
 cūdo ibi. s3
 nō existimo
 rē. Simile
 illud aprat
 ad ppositū
 similitudo pō
 sumit ex q/
 dā pictura
 imaginaria
 seu vballi. q
 dēē pictura
 vt videt di-
 cere tullius
 li. q. de fini-
 bbonoz r
 maloz. iue/
 ta fuit abe-
 leate pbo.
 b **Alie**
 qdā huma-
 ne subdit
 laudi. h dīc
 q: sicut ipse
 mer expōit.
 q sibi placz
 nō est hō. r
 in sio lan-
 dat illd qd
 facit. r ita
 subdit hūa
 nelaudī.
Ca. XXI.
 De cū
 q ita tē
 rē In h ca-
 ondit b. au-
 gusti. q licz
 indubitanē
 tenēdū sit q
 prās r ferē
 di regna sit
 vni⁹ veri di
 q tribuit re-
 gna quibus
 vult. r nō cau-
 sas pp qz

manis q̄ si deo miserante habeāt
 potestatem. Tales autē homines
 virtutes suas quantasq; in hac vi-
 ta possunt habere non tribuūt ni-
 si gratie dei: q eas volentibus:
 credētibz petentibusq; dederit:
 simulq; intelligunt quantū sibi de-
 sit ad perfectionem iusticie: qualis
 est i illoz sāctoꝝ āgelozū societate
 cui se nituntur aptare. Quātū mi-
 bet autem laudetur atq; predicef
 virt⁹ que sine vera pietate seruit
 hominum glorie: nequaq; sanctoꝝ
 rum exiguis in itijs comparanda
 est: quozū spes posita est in grā et
 misericordia veri dei. **Ca. XX**
 Olent philosophi qui fi-
 nem boni humani in ipsa
 virtute constituunt: ad in-
 gerendum pudorem quibusdam
 philosophis qui virtutes quidem
 probant: sed eas voluptatis corpo-
 ralis sine metiuntur: et illam p se-
 ipsam putant aperendam: istas p
 pter ipsam tabulam quādam ver-
 bis pingere: vbi voluptas in sella
 regali: quasi delicata quedam re-
 gina confideat: eiq; virtutes famu-
 le sūbiciantur: obseruantes ei⁹ nu-
 tum vt faciant quod illa imperaue-
 rit. Que prudentie iubeat vt diuis-
 genter inquirat quomodo volu-
 ptas regnet r salua sit. Iusticie iu-
 beat vt prestet beneficia que pōt
 ad cōparandos amicitias corpora-
 libus commodis necessarias: nul-
 li faciat iniuriam: ne offensio legi-
 bus voluptas viuere secure non
 possit. Fortitudini iubeat vt si do-
 lor corpori acciderit qui non com-
 pellat in mortem: teneat dominaz
 suam. id est voluptatem fortiter i
 animi cogitatione: vt per pristina
 rum deliciarum suarum recordati
 onē mitiget presentis dolor: acule-
 os. De impantie iubeat vt tantū ca-
 piat alimentozū r si qua delectant
 ne p imoderationē noxiū aliquid
 valitudine turbet: r voluptas quā
 etiam in corpis sanitate epicurei
 maximam ponunt: grauius offen-
 datur. Ita virtutes cū tota sue glo-
 rie dignitate: tanq; impiose cuidā
 etiam inhoneste muliercule fuit

voluptati. Nihil hac pictura dicit
 esse ignominiosus r deformius r
 q minus bonozū ferre possit aspe-
 ctus: r verum dicunt. Sed non ex
 istimo satis debiti dedecoris eē pi-
 cturam: si etiam talis fingat: vbi v-
 tutes humane glorie seruiant. Li-
 cet em̄ ista gloria delicata mulier
 nō sit: inflata tū est: r multū inani-
 tatis habet. Tū nō ei digne seruit
 soliditas quedam firmitasq; virtu-
 tum: vt nihil prouideat prudentia
 nihil distribuatur iusticia: nihil tole-
 ret fortitudo: nihil tempantia mo-
 deretur: nisi vnde placeat hoib⁹:
 r ventose glorie seruiat. Nec illi se
 ab ista defenderunt feditate: q cū
 aliena spernant iudicia: velut glie
 ptemptores: sibi sapiētes videtur
 r sibi placent. Hā corū virtus si tū
 vlla ē: alio modo quodā humane
 subdit laudi. Neq; em̄ ipse qui sibi
 placet hō nō est. Qui autē vera pie-
 tate in deū quē diligit credit r spe-
 rat pl⁹ intendit in ea in quibus sibi
 displicet: q; in ea si qua in illo sunt
 que nō tā ipi q; veritati placēt. Ne-
 q; id tribuit vñ iā pōt placere: nisi
 eius misericordie cui metuit displi-
 cere. De his sanatis gratias agēs
 de illis sanādis pces fundens.
De cū ita sint. Ca. XXI
 nō tribuam⁹ dādi regni at-
 q; impū prātē: nisi deo ve-
 ro q dat felicitatē in regno celoꝝ
 nō nisi solis p̄ijs: regnū vero ter-
 renuz r p̄ijs r imp̄ijs: sic ei placent:
 cui nihil iniuste placet. Quis em̄
 aliqd dixerimus qd aptū nob esse
 voluit: ramen multum est ad nos
 r valde supat vires n̄as: hoim oc-
 culta discutere: r liquido exanime
 merita dijudicare regnozū. Ille
 igitur vnus verus ver⁹ qui nec iu-
 dicio nec adiutorio deserit genus
 humanū: qñ voluit r quātū volu-
 it romanis regnuz⁹ dedit: q dedit
 assyrijs vt etiā p̄is⁹ a qb⁹ solos du-
 os deos coli: vnum bonum: alte-
 rum malum continent littere isto-
 rum: vt taceam de populo hebreo
 de quo iam dixi quantum satis vi-
 sum est: qui p̄ter vnum deū non
 coluit r qndo regnauit. Qui ergo

de⁹ sic dās
 ad plenum
 scirei possi-
 sum⁹. r fac
 h duo. qz
 mo pbat q
 d are regna
 nō ē i p̄tate
 reoz multo
 rū qz roma-
 ni colucit.
 szym⁹ hidi
 Secdo ibi.
 sic etiā hoī
 b rē. ondi e
 q de⁹ in dā
 do regna nō
 sp respicit
 ad merita il-
 loz d̄b dat
 r iō cā ē vā
 de occulta-
 b **Qui de**
 dit assy. rē
 distis reg-
 nis dicitū
 s. in hoc li-
 ca. rē.
 c **A d̄b**
 solos duos
 deos. vult
 dicere q p
 se nō coluer
 rūt illā mul-
 titudinē do-
 rū quā colu-
 erūt roma-
 ni. s3 tantū
 duos sicut
 p̄inet litte-
 re istoꝝ. s3
 romanoꝝ
 vñ bonū r
 alteꝝ malū
 r in h p̄ter
 nerūt cū ma-
 nicheis qui
 ponūt duo
 p̄ma princi-
 pia vñ bo-
 noꝝ oim. r
 aliud malo-
 rū r tū ha-
 buerūt mo-
 narchias et
 regnum. s3
 militer iudī
 etiam cū re-
 gnauerunt
 non colue-
 rūt nisi vñū
 deum. ergo

collatio regnoz nō ē multitudini deoz ascribenda.
D Sine cultu deo segete. De dea segetia et multitudine
 deoz q̄s coluerūt romāi. satis dictū ē. s. li. iij. in mult
 caplis. **E** Qui mario rē. Iste mar^o fuit crudelissi
 mus. vt patuit. s. li. ij. ca. xxij. et li. iij. ca. xxvij. **E**t lz n̄
 fuerit monarcha
 seu ipator. n̄ fue
 rat septies sul
 qd̄ de nullo roma
 noz legit **A** a
 io. **A**at^o cesar
 q̄ et iul^o cesar di
 ce^o fuit m̄sue
 rissim^o et miseri
 cordissim^o. vt su
 per^o i. h. li. ca. xij.
 diri. de q̄ etiā di
 cit eutrop^o li. vj.
 q̄ tate fuit boni
 raris vt q̄s armis
 sbegerit clemētia
 mag^o vicerit. **E**t
 suetoni^o de ipso di
 cit q̄ erat i vici
 scēdo natura le
 nissim^o. **E**t de ei^o
 clemētia fac̄ sue
 rom^o vnū caplm̄
 Iste fuit p̄m^o mo
 narcha romāi im
 perij **G** Qui
 augusto rē. Iste
 august^o fuit octa
 uian^o q̄ et iulio ce
 sari imēdiate suc
 cessit. et xl. annis
 mōarchiā tenuit
 de q̄ multa sup^o
 li. iij. ca. xxj. et li.
 eodē ca. xxx. dicta sunt de cui^o morib^o dicit eutrop^o li.
 iij. q̄ turbas. bella silitates. excreat^o est. fuit aut̄ mitis.
 grat^o. ciuil^o animi et lepidi. igit̄ eo mortuo senat^o p̄ter
 illud qd̄ antea ipm̄ p̄m̄ patrie dixerat p̄ rēpla tā ro
 me q̄ p̄ vbes celebravit. cuius vulgo iactatib^o. vrinā
 aut nō nasceret. aut n̄ moreret. vbiq̄ nō īmerito ex ma
 xima p̄re deo silis est. putat^o neq̄ eū facile vllus co
 aur i bellis felicio: fuit. aut in pace moderatio: **A**ius
 em̄ mores laudabiles suetoni^o diffuse p̄sequit.
Et neroni. De nerone ho cui^o oēs mores fere erāt
 detestabiles. dictū fuit li. isto ca. xix. **I** Qui vespā
 sian^o rē. De vespasiano p̄re dicit eutrop^o li. vj. q̄ ob
 scure natus ē. i. nō multū nobilis fuit. sed n̄ oprimis
 cōpandus. in īngpio se moderatissime gessit. nec faci
 le an̄ cū alicui^o p̄ncipis maiorē libertas cōpara vel iu
 stio: placidissime lenitatis. vt q̄ maicstatis q̄z n̄ se rei
 os nō facile p̄ntuerit vltra cxlij penā. offensaz et in
 iuriāz imemor fuit. vltia a causidicis et phis in se di
 eta lenit̄ tulit. De vespasiano ho filio q̄ et etiā appel
 lat^o est. narrat eutrop^o ibidē. q̄ p̄ri in īngpio successit
 vir oim̄ virtutū genere mirabilis adeo vt amor et d̄ lū
 tie hūani generis diceret. faciūssim^o bellicosissim^o.
 moderatissim^o. i. oppugnatōe hierosolimoꝝ sb̄ p̄re mi
 litās. xij. ppugnatōes. xij. sagittaz icrib^o iuxit. **R**o

meo tate ciuilitat^o fuit i ipio vt nullū oino puniret
 Quictos aduersus se iuratis dimiserit et eadē fami
 liaritate q̄ an̄ habuit. felicitatis et liberalitat^o tate fuit
 vt cū nulli q̄cō negaret et ab amicis resp̄deret. r̄ndie
 nullū trise debere ab impatore recedere. p̄p̄rea cū q̄
 dā die recordat^o
 icena fuisset nul
 li se illo die quie
 q̄ p̄stuisse dixit.
 amici hodie diez
 pdidi. **R**o
 miciano. De deo
 miciano ho nar
 rat suetoni^o q̄ ip
 se fuit fr̄ ritu vo
 sp̄siant iunior.
 tate mā suetudis
 in p̄ncipio suscep
 pri impj. et n̄ ce
 dē horrit q̄ etiā
 bonos imolari d̄
 stauerat i bibul
 se. Alūmarozes
 etiā cōpescuit di
 cēs. q̄ p̄nceps q̄
 delatoꝝ nō casti
 gar. irritat. Post
 modū sic mutar^o
 est q̄ sicut narra
 de ipso eutrop^o ius
 li. vj. neroni fili
 o: fuit q̄ p̄ri aut
 fr̄ suo ad tā ingē
 ria vira p̄gress^o
 libidinis. iracun
 die crudelitatis.
 auaricie. q̄ tāta i
 se odia p̄citauit.
 vt merita tā p̄is

Capitulum XXII

I c etiā p̄a ip̄a bel
 loꝝ sicut in eius
 arbitrio est: iustoq̄ iudicio et
 misericordia vel atterere vt
 consolari genus humanum:
 vt alia citius: alia tardi^o fini
 ant. **B**ellū pirataꝝ a pōpeio
 bellū punicū tertū a scipio
 ne incredibili celeritate: et tē
 p̄oris breuitate: e confecta sūt
Bellum quoq̄ fugitiuozū
 gladiatorū: q̄uis mult^o ro
 manis ducibus et duobus cō
 sulibus victis: italiq̄ horri
 bilis p̄rita atq̄ vastata: stio
 tū āno post multa cōsumpta

q̄ fr̄s aboleret. interfecit cōsobrinos suos. et nobilif
 simos ex senatu d̄m̄ se et d̄ū primus app̄ellari fecit.
Ipse etiā sicut narrat orosius libro. vj. ecclesiāz ip̄i
 datus vbiq̄ crudelissime p̄secutionis edictis destituo
 re misus est **U** Qui constantino christiano rē. De
 constantino narrat orosius libro. vj. q̄ ipse tricesim^o
 quartus romanus imperator: primus omnium p̄bi
 lippo excep̄o christianus effectus est. **E**t post eū oēs
 romani impatores excep̄o iuliano qui primo fuit xp̄ia
 nus. postea a fide apostatarunt. vsq̄ in p̄sentem diē
 creati sunt. ipse etiā primus pio edicto statuit paga
 noꝝum templa claudi. De isto constantino multa mi
 re deuotionis ad ecclesiā et clerum narrantur in hū
 storia tripertita. **E**t in vita beati siluestri. et di. xcvj.
 et xij. questione prima in **I**uliano rē. De iuliano
 vero apostata supra dictum fuit libro quarto. capita
 lo. xix. vbi etiā narratur diffusius ea que beatus
 gustinus de ipso tangit

Capitulum XXII

I c etiā tempora ip̄a belloꝝ rē. In hoc capi
 tulo augustinus ostendit q̄ sicut deus occul
 to iudicio dat regna ita etiā dat victorias et
 bellis finē p̄ponit. **E**t facit in hoc ca. duo. quia primo
 enumerat bella multa rom̄anorum et clades quas in

ipsis passi sunt. Et secundo ibi. hec iō commemoratio 2c. inue
 dit ex his q̄ passi sūt in illis contra eos q̄ mala q̄ roma
 a gorbis est passa t̄pib⁹ xp̄ianis ascribit. In principio
 s̄o facit mētiōē de bello qd̄ gessit p̄p̄er magn⁹ p̄ pira
 ras. de q̄ dicitur fuit. s. li. iij. ca. xxvj. **f**acit etiā mētiōē
 d̄ tertio bello pu
 nico finito. de q̄ b
 dicitur fuit. s. li. iij
 ca. xxj. **D**e bello
 etiā gladiatoruz
 seruoꝝ fugituoꝝ
 rā dicitur ē. s. li. iij
 ca. xxvj. **P**
 dicētes mar
 si 2c. d̄ isto bello
 qd̄ fuit bellū soci
 ale dicitur fuit. s.
 li. iij. ca. xxij. **S**
 z bellū pu
 nici scdm̄ cū ma
 xis 2c. de isto bel
 lo p̄uico scdo di
 ctū fuit. s. li. iij.
 ca. xix. vbi p̄t̄z q̄
 in duob⁹ pl̄ijs vi
 delicet i pl̄ia trās
 hūmēnū lacū 2 in
 pl̄io cannēsi fere
 ler. milia romāo
 rū occisa sunt. **B**
 ellū puni
 cū p̄mū 2c. d̄ isto
 bello dicitur fuit
 li. iij. ca. xvij. **B**
 ellū mētrū
 dicitur 2c. de isto
 bello dicitur ē li. iij
 ca. xxij. **B**
 ellū samniticū 2c.
 h̄ sciēdū q̄ samni
 tes sic eutropi⁹
 li. ij. narrat medi⁹
 fuerit in picenū
 campaniā 2 apuliā. cxxx. miliarib⁹ a roma distantes
 fuit aut̄ h̄ bellū inchoatū circa ānū ab v̄be condita.
 cccctij. fm̄ titū liuiū de v̄bis origie. li. viij. pp̄t̄ qd̄ au
 gusti. dicit hoc bellū fuisse circa rudimēta. i. p̄ncipia
 rudia ip̄i i cōparōe ad alia bella p̄cipue socialia 2 fui
 lia ac piratarū. d̄ q̄b⁹ fec̄ i h̄ ca. mētiōē. Quō s̄o romāi
 in h̄ bello sub iugū missi sūt. dicitur fuit. s. li. iij. ca. xvij
 Quātū v̄o ad hoc qd̄ aug⁹. h̄ t̄agit d̄ feder̄ inito in̄t̄ ro
 manos 2 samnites. qd̄ romani ruperūt sciēdū q̄ cū ro
 mani iclusi eēt apud furculas caudinas. vt sup̄ius
 libro. iij. capitulo. xvij. narraui dimissi sunt romani
 consules cum exercitu. retentis septingentis equiti
 bus obsidibus. sed anteq̄ sic dimitterentur. vt pat̄z
 p̄ titū liuiū de origie v̄bis li. ix. miserāt cōsules roma
 noꝝ. s. r̄t̄ venturi. 2 spur̄i posthūm⁹ legatos ad p̄
 t̄iū ducē samnitū. pacē eq̄s cōditōib⁹ perentes. r̄n̄ dicit
 pontius q̄ eos oēs inermes cū singul⁹ vestib⁹ sub iu
 gū mitteret. 2 nihilomin⁹ alias cōditōes pacis equas
 adderet. vt videlicet agri samnitū quos romāi tam p̄
 p̄t̄ occupauerāt. 2 illuc coloniā miserāt samnitibus

restituerent 2 colonie abducerent. Et deinde vterq̄ p̄
 pulus. s. roman⁹ 2 samniticus suis pp̄t̄is legibus vt
 uere pmitterent sub his conditionibus dicebat se vel
 le fedus pacis inire 2 non aliter. **N**on ules vero rei
 sponderūt se non posse sine consensu populi 2 sine se
 cerdotib⁹ q̄ pacē
 fiendis p̄erāt. et
 alia solennitate
 cerimōiaz quam
 romāi i federe fa
 ciēdo obseruant
 posse fed⁹ p̄ eos
 fieri. **S**popōde
 runt t̄n̄ legati cū
 am 2 q̄stozes ac
 tribuni militum
 pacē sub dicitis
 cōditionibus fu
 turā. **A**uz igitur
 consules 2 exerci
 tus romaz redi
 sent. displicuit
 patrib⁹ 2 popu
 lo p̄dicta spōsio
 2 in ter habito cō
 silio deliberaue
 runt quomodo a
 dicta sponcione
 possent absolui
Andez alter cō
 sulum scz spur̄i
 posthūm⁹ dedit
 consiliū vt 2 su
 les 2 oēs q̄ spō
 ponderāt p̄ fecia
 les samnitib⁹ de
 terent. **A**ut̄ cōsi
 lio ab oibus ap̄
 probato remissi
 sunt oēs sponso
 res. 2 p̄ feciales
 vincti sūt p̄t̄io
 i reditionē oblati
 qui vehemēt infidelitatē romāoz arguēs dixit spu
 riū posthūmū quo ad seipm̄ egisse qd̄ debuit. **S**ed ro
 manū populū nō p̄pter hoc a spon sioe absolutū. q̄ n̄
 solū debebat spōsores remisisse. s̄ 2 totū exercitū quez
 dimiserat. **R**estituerat igit̄ exercitus in locū vbi spō
 sio facta fuit. 2 ipe paratum se esse dicebat exercitū
 arma restituere. 2 ibi hoc facto repudiatur conditio
 nes pacis si eis visum fuerit. **A**lio modo se nolle dē
 cebat sponsores in deditōnem accipere. romani ve
 ro q̄uis pontius rationabiliter videretur petere non
 acquieuerunt vt hoc facerent. sed statim contra samni
 tes exercitū fortiorē electū in pl̄tum mittūt. **E**t ideo di
 cit eutropius li. ij. q̄ si fidē federis quam sibi romani
 seruari a subditis volūt ip̄i subiecti samnitib⁹ serua
 sent. hodie aut̄ oīno nō eēt. aut samnio d̄nante serui
 rēt. **I**t̄ liur⁹ t̄n̄ volēs romanos excusare dicit nō fuis
 se in̄t̄ romāos 2 samnites fed⁹ aliqd̄ firmatū. s̄ solū
 mō spōsionē. qd̄ p̄t̄z p̄ hoc q̄ santes retinuerūt sibi ob
 sides de romanis. **D**urauit aut̄ hoc bellū fm̄ eutropi
 uz p̄ ānos. clix. fm̄ titū liuiū p̄ ānos. clvj. **Ca. XXIII**

Quod in nostra... In hac ca. inuebit aug. ptra romanos q xpianis rpi bus uisula uerunt on dens q mi sericordie de cu ipis egerit rpi bus xpianis r facit in b ca. duo. qd pmo osten dit q mis e ricordie te pote psecu tionis eoz a gorbis fa ctu fuerit i b q ille rex gorbou q erat infide lis occasus e mirabilie nec in vne intrauit. Seco ubi deinde cuz ab his bar baris r. ondit q mi ficordie cu eis actu sit ab alto rge gothoz xpi ano quem de ad eoz rectione ro manoz v: bcm intra re pmitit d vtroq vo rege gotho ru. dicuz e supra ipn/ cipio pmi libri.

Quod tñ nra La. XXIII q meoria recētissimo tpe deus miserabilis r misericordie fec si cū grā pactione cōmēozāt: q tū in ipis e: oim si fieri pōt hoim obliuio de sepelire conant: qd a nob si tacebit silr erim? igrati. Cū rhadagais rex gothoz agmīe igēti etiā imani iaz i vrbis vicinia pstrur: romāis ceruicib? imineret: vno die tāta celeritate sic vict? e: vt ne vno qdē si dicā ex ticto s vulnerato romāoz msto am pli? q cētū miliū pstereret ei? ex ercit? atqz ipe cū filijs mox capt? pe na debita necaret. Nā si ille tam im pius cū tantis r tā impijs copijs ro mā fuisset ingressus: cui peccisset? quib? honore locis martyz detulisset? In q psona deū timeret? Cuius non sanguine effusus: cui pudicitia vellet intacta? Quas aut isti p dijs suis voces haberēt qnta insultatōe iactaret: q iō ille vicisset: iō tāta po tuisset: q qridiāis sacrificijs placab atqz inuitabat deos: q romāos facere xpiana religio nō sinebat. nā propinquāte iā illo his locis vbi nu tu sūme maiestatis oppressus est: cū eius fama vbiqz crebesceret: nobis apud carthagine dicebat: hoc cre dere: spargere: iactare paganos: q ille dijs amicis p regētib? r opitulā tibus: qbus imolare qridie ferebat vinci oīno non posset ab eis q talia dijs romanis sacra nō facerēt nec si eria q q pmitterēt. Et nō agūt mi seri grās tāte misericōdie dei: q cū statu isser irruptōe barbarica grauiore dignos mores hoim castigare: indi gnationē suā tāta māfuetudine tē perauit: vt illū primo faceret mira biliter vinci: ne ad ifirmioz aios eū tēdos glia daref demōib?: qb? cum supplicare pstabat. Deind cū ab his barbaris roma capet: q ptra omnē p fuetudinē belloz an gestoz ad lo ca sancta pfugientes: xpiane religi onis reuerētia iuerent ipis qz demo nib? atqz ipioz sacrificioz ritibus d qb? ille psumperat sic aduersarent pnoie xpiano: vt longe atroci bel lū cū eis q cū hominibus gerere vi derent: ita ver? dñs gubernatoz rez r romanos cū misericōdia fla

gellauit: r tamen incredibilis victi supplicatoribus demonū: nec saluti rez presentū necessaria esse sacri ficia illa monstrauit vt ab his qui nō paruicaciter contendant s pruden ter attendūt: nec propter pites ne cessitates religio vera deserat r ma gis eterne vite fidelissima expecta tione teneatur. La. XXIII. Atqz est nos xpianos qsdaz n impatores ideo felices dici mus quia vel diuti imparūt vspantes filios morte placida res liqrūt: vel hostes reipublice domu erunt vel inimicos ciues adūsus se isurgētes r cauere r oppmē potue rūt. hec r alia vite h? erūnose vlti uera vlt solacia: qdē etiā cultozes de monū accipe meruerūt: q n pñēt ad regnū dei q pntent isti. Et h ipsi us mia factū ē: ne ab illo ista q in eū crederēt vclut sūma bona desidera rent. Sed felices eos dicimus s iuste imperāt: si inter linguas sblimit honorantū: r obseqa nimis humili ter salutariū n extollūt: s se hoies eē meminef: si suā prātē ad di cultū maxie dilatādū: maiestati ei? famu lam faciūt: si deū timēt: diligūt r colūt: si plus amant illud regnū: vbi nō tū: et h se consortes: si tardi? vindicant: facile igscūt: si eādē vindictā p necitate regēde tuēdeqz reipubli ce: n p saturādīs inimiciarū odijs exerūt: si eādē veniā n ad ipunitatē iniqtat: s ad spez correctōis indul gēt: si q aspe cogunt plerūqz decer nere misericōdie leuitate r bñficioz lar gitate cōpēfant: si luxuria tanto eis est castigatioz qto posset eē liberioz: si malunt cupiditatib? prauis qz qbuslibet gētib? ipare. Et si hec oia faciūt: n ppter ardorē inanis glie: s caritate felicitatis eterne: si p suis pctis hūilitatis r miseratiōis r ofo nis sacrificiū: deo suo vno imolare n negligūt. Tales xpianos ipatores di cim? eē felices: interiz spe: postea re ipa futures: cū id quod exposcim? aduenerit. La. XXV. n Am bon? de? ne hoies q eū credēt p p etnā vñā colēdū: has sublimitates r regna frena extima rent posse neies cōseq nisi demōib?

La. xxij. Am n eius nos xpiani. r. In hoc ca. ondit b. au gust. q reg re nō facit boiem felu eē. nec in re nec in spe. sed bñ rege re r impare felice facit salte in spe. Et facit sic duo. q: p v mo ostēdit q regnare nō fac hois nē felice vlt lo mō. q: b cōpetit bonis r malis. Seco ubi. sed felices eos r. ostē dit quō re gnado bñ r r iuste d? fe licitac me/ retur. La. XXV Am n bon? deus r. In hoc ca. dic aug. q bñ romanū im piū stert s xpianis im patorib? vt vt ex b mai feste appare

at q in regnis gubernandis nō est necessaria: multitu-
do deoz. Et hōndū pmo p bec q gessit cōstātinū ipa-
tor: xpianū. scdo hō in caplo primo sequenti oñdit idē
p ca q gessit theodosius xpianū impator. In p̄tia
hō p̄te facit duo. q: p̄tio describit magnā t̄durinā p̄
sperare cōstātinū.

Secdo ibi. sed
rursus ne ipator:
rē. reddit eaz q̄re
de cōsimilē p̄pi-
tate nō dat omni-
bus impatoribus
xpianis etiā iustū
t̄ bonis. Quātū
ad p̄mū sciendū
q̄ fm orosium li.
vij. constantinus
fuit. xxxij. impa-
tor: romanorū qui
fm eutropiuz in
britannia maiorū
scz q̄ mō vocatur
anglia ipator: cre-
atus ē. cui⁹ gesta
t̄ p̄spirates diffu-
senarant i histo-

supplicaret: q̄ hi spūs in tali-
bus multū valeret: cōstātinū
impatorē nō supplicantes de-
monib⁹: s̄ ipm̄ vey deū colē-
tē: tantis frenis ipleuit mūe-
ribus: q̄sta optare nullus au-
deret. **L**ui etiā cōdere ciui-
tatez romano impio sociam
velut ipius romē filiam: sed
sine aliquo demonū templo
simulacroq; concessit. **D**iu
imperavit: vniuersum orbē
romanum: vnus augustus
tenuit et defendit: in admi-
nistrandis et gerēdis bellis
victoriosissim⁹ fuit in tyrā-

ria triginta libro p̄mo scdo t̄ tertio. **L**ui etiā cō-
dere ciuitatez rē. hoc dicit q̄ cū cōcessit siluestro pape
t̄ suis successorib⁹ vrbē romanā cū toto impio. occidē-
tali. ipē trāstulit se in greciā. vbi cōdidit. i. r̄nouauit t̄
vehementer auxit ciuitatez q̄ prius byzantiū vocabat.
appellans eā noīe suo cōstantinopolim. i. constantini
ciuitatez. q̄ senatores romanos secū trāstulit. **E**t ibi sic
habet in cosmograp̄ia caput orientis imperij eē vo-
luit. quā t̄ romā nouā. in memorā romanū imperij ap-
pellauit. **D**iu imperavit felicet. xxxj. annis fm
orosū t̄ eutropiū. vixit autes. lxxj. ānis. t̄ nicodemie
morsuus est. **U**niuersū orbē romanū. **S**ignan-
ter dicit augustinus orbē romanū. q̄ nō totū orbē sim-
pliciter romani subditū habuerūt. vt p̄z in glo. super
luq. ij. ca. in principio. **I**n t̄ qd dicit in luca. **E**t t̄
dicitū a cesare augusto vt describeret vniuersus orbis
de orbē romanis subiecto intelligendū est. q̄ nec scythe
nec indi augusto subiecti fuerūt. q̄uis fm eutropiū si-
bi munera miserint. nec parthi. i. perse. neq; ethiopes
erant sibi subiecti. aut ynōs fuisse subiecti romāo im-
perio legunt. **I**n administrandis rē. q̄stū ad hoc
dicit eutropius li. x. q̄ innuere animi corpis q̄d rutes i
eo claruerūt. militaris glorie potentissim⁹. fortuna in
bellis p̄spera fuit. ingenitq; ap̄d barbaras gētes me-
morie gratiā collocauit. **L**uilib⁹ artib⁹ t̄ liberalibus
studijs dedit affectatorū iusti amoris. quē oēm sibi t̄ li-
beralitate t̄ doctitate q̄sūt. **I**n tyrānis opp̄-
mendis rē. **I**sti tyrāni fuerūt marci⁹ t̄ licinius. **D**e
marciō scribit eutropi⁹ li. x. q̄ cōstātinus āno impe-
rij sui quito bellū p̄ra cū mouit ciuile. copias et⁹ mul-
tis plijs fudit. t̄ ipm̄ postremo romē aduersū nobiles
oēs seuiēte vicit. **I**ste fuit marci⁹ xpianoz scuisi-
mus p̄secutor: a q̄biā karberia passa ē martyriū t̄ erat
fili⁹ maximianū q̄ cū diocletiano ip̄aui. **D**e licinio ve-
ro q̄ sorore cōstātinū desposuerat. narrat oros⁹ li. vij
q̄ repentina rabie suscitatus. oēs xpianos ex palatio

tussit expelli. morq; bellū inter ipm̄ t̄ constantinum ef-
ferdit. sed constantinus liciniū in p̄nomia vicit pri-
mo. t̄ deinde apud citadas opp̄ressit. t̄ opp̄ressum ad
deditōne coegit. t̄ ne iterū in p̄nicem reipublice sta-
tum p̄stinum resumeret. p̄uatim cum iussit occidi

fuerat aut iste li-
cinius collega cō-
stantini in impio
g. **F**ilos impon-
tes reliquit. vte
em̄. cōstātin⁹ tres
filios habuit suc-
cessores. s. cōstā-
tinū iuniorē cōstā-
tinū t̄ constantem.
h. **I**ouinianū t̄
Iste iouinian⁹ su-
it m̄lru catholic⁹
de quo satis ha-
berur in historia
triginta li. j. p̄te p̄-
ma. t̄ successit iu-
liano apostateyi
ro pessimo t̄ p̄ce-
cutor xpianoz d̄
vtrōq; vno istoz q̄

nīs opprimendis p̄ omnia p̄-
speratus ē. **G**raduus egri-
tudine t̄ senectute defunct⁹
ē. **F**ilos ip̄erates reliquit. s. z
rursus ne ipator: q̄sq; iō xpia-
nus eēt vt felicitatem cōstā-
tini mereret. cuz p̄p̄ vitam
eternā q̄sq; debeat esse xpia-
nus. **I**ouinianū multo citi⁹
q̄ iulianū abstulit. **G**ratianū
ferro tyrānico permisit ite-
rimi **L**onge quidem mitius
q̄ magnum pompeium: colē-
tem videlicet romāos deos.
Nam ille vindicari a catone
non potuit quez ciuilibus belli

li. iij. ca. xxix. dicitū ē. **I**ulian⁹ fm eutropiū li. x. impij
sui āno. vij. mortu⁹ ē. videt autē cōputare ānos q̄b⁹ fu-
erat impator: nā cōstātinus fuit cōstātinū ipm̄ cesares
fecerat nō t̄ augustū. s. z postmodū cōsensu sui exeret-
tus factus ē august⁹. t̄ post mortē cōstātinū. sol⁹ imp̄aui
āno vno t̄ mensib⁹ octo fm orosū. **I**ouinian⁹ hō fm
orosū octauo mēse sui impij vitā finiuit. **G**ra-
tianū ferro tyrānico rē. **D**e isto gratiano narrat oros⁹
li. vij. q̄. lx. ab augusto imperij tenuit. **N**arrat autē
paulus diacon⁹ li. xj. q̄ historia romanorū quā eutro-
pius ichoauerat cōtinuauit. incipit ab. xj. libro hui⁹
historie. q̄ gratianus admodū iunēis cū iā teneret ipe-
riū vt inestimabile multitudinē hostiū romāis simib⁹
infusam cerneret. frētus xpi porētia. belluz incredibili
felicitate cōfecit. **E**d postmodū dū cerneret extrēmū
romano impio exitū p̄pter multitudinē gentiū q̄ p̄tra
ipm̄ ip̄erū insurrexerat. theodosiū ab his p̄nta acer-
sitū purpurā induit t̄ impio orientis t̄ thiacie p̄fec dū
hō theodosius in oriente p̄spe cūtra gerit. quidā nomi-
ne maximus vt strēnuus in britānia inuitus creat im-
perator. q̄ gratianū dolis circūuentū interfecit. fratrē
cius valentinianū augustū expulit. q̄ in oriente ad the-
odosiū confugiens ab ip̄o paterna pietate susceptus
mor impio restituit. ē ip̄o maxio interfecto in vltionē
gratiani occisi t̄ valētinianū expulsi. **E**t t̄ dicit h̄ aug⁹
q̄ gratianū de p̄misit ferro miti⁹ p̄mi q̄ p̄p̄ciuz ma-
gnū deoz multoz cultoz. de q̄ dicitū fuit supra. li. iij.
ca. xij. q̄ mors gratiani vindicata fuit p̄ theodosiū
mors aut p̄p̄ciuz nō potuit vindicari p̄ catonē. q̄ t̄ ab
ip̄o p̄p̄ciuz quasi heres ciuilibus belli relictus fuit. h̄ p̄
tāto dicit. q̄. cū apud thessaliā p̄p̄ciuz a iulio cesare vi-
crus t̄ fugat⁹ eēt. vt sup̄ li. iij. ca. xij. dicitū fuit. ad ca-
tonē sic narrat lucan⁹ li. ix. rāq; ad ducē t̄ p̄ncipē suuz
p̄fugerūt reliquit exercitū p̄p̄ciuz. q̄s secū cato mille
nauib⁹ positas ducēs p̄ mare. t̄ fugiēs iuliu cesarē cū
ip̄is in africa applicuit. vbi circūducēdo eos p̄r loca

arenosa et quasi inuisa et etiam serpentibus plena. multis suorum fame siti et estu fatigatis et a serpentibus etiam plurimis consumptis. tanta miseria affecti sunt cum omnibus qui cum securi fuerant quod maximam eorum precem penituit a iulio cesare se fugisse. **I**pe vero postmodum cum venisset vnicam civitatem quod dicitur africe ne scilicet cesare videretur. sic super li. i. ca. xxij. dictum fuit. seipsum interfectum.

K **Q**uere regni principem vult dicere beatus augustinus quod gratianus theodosium fecit principem. i. imperium. cum theodosius fratrem fratrem ex alia matre puulum. magis appetens hunc fidei locum quam nimis magni imperii quod habuisset si sibi et fratri totum imperium retinisset. fuit autem valentinianus fratrem gratianum admodum puulum. **C**a. XXVI

A **D**ecretum vero solo in libro ca. pbat augustinus idem quod in precedenti ca. p. ea quae gessit theodosius christianissimus imperator. Et facit in libro capituli duo quia primo describitur pietas et p

spitatus. scilicet deo non tibi. quod autem fuit eius etc. In prima parte facit duo quod primo ostendit quod ex pia causa interfectum vnum tyrannum. scilicet maximum. scilicet deo tibi alium tyrannum etc. quod interfectum alium. Dicit autem in principio huius capituli quod theodosius. tanta fide servavit gratiano defuncto. quod fratrem eius valentinianum admodum iuvenem. nam et ipse gratianus per paulum diaconum non fuit nisi rex. ante quoniam mortuus est. restituit imperio. interfecto maximo et pupillo. scilicet valentinianum quod admodum pupillum erat primo custodiuit affectu. quem non destituit omni auxilio sine omni negotio. i. difficultate poterat de medio abstulisse si latum regnum caritati proposuisset. **B** **D**einde cum maximus etc. hic tangit augustinus modum quod maximus vixit. et valentiniano imperio restituit. de quo factum habet in historia tripartita li. ix. **A**d cuius intellectum sciendum quod maximus postquam interfecerat gratianum. sic narrat orosius. fuit potentior theodosio exercitu. sed theodosius fiducia erat in domino. **R**espondebat autem maximus adleite post predictam victoriam hunc de gratiano. et quod comes eius andragartus nomine summa belli administrabat. theodosius adleite ipse iussus adveniens dum andragartus navali expeditioe incautum theodosium paravit puenire ipsum maximus ab inanimissimis germanorum

quodammodo heredem fliquerat. **I**ste autem quibus pie anime solacia talia non requirant: a theodosio vindicatus est quem regni principem fecerat cum puulum haberet et fratrem: auidior fide societatis: quam nimie potestatis. **C**a. XXVI

A **D**e et ille non solum viuo servavit quam debebat fidei veritatem post eius mortem pulsus ab eius interfectore maximo: valentinianum eius puulum fratrem sui per testes imperii tanquam christianus excepit pupillum: paterno custodiuit affectu: quem destitutum omnibus opibus nullo negotio posset auferre: si latum regnandi cupiditate magis quam benefaciendi caritate flagraret. **T**hisponi eum servata eius imperatoria dignitate susceptum ipsa humanitate et gratia consolarus est. **D**einde cum maximus irribiles faceret illi successus hic in angustiis curarum suarum non est lapsus ad curiositates sacrilegas atque illicitas: sed ad iohannem in

tributa solo terrore nominis erigente sine resistencia clausit. cepit et occidit. quod cognito andragartus se denavit in vniuersas precipitavit et suffocavit. valentinianus vero recepta Italia portus est imperio. quod postmodum galliam transiens cum ibi transiret republicam in pace ageret. apud viciniam dolo artogatis

egypti heremo constitutum quem dei servum prophetandi spiritu predictum fama crebrescente didicerat miser: atque ab eo nuntium victoriae certissimum accepit. **M**ox tyranni maximi extinctor: valentinianus puerum imperii sui patribus vni fugatus fuerat cum misericordissima veneratione restituit: eoque siue per insidias siue quod alio pacto vel casu prime extincto: alium tyrannum eugenum qui in illius imperatoris locum non legitime fuerat surrogatus: accepto rursus propheterico responso fide certum oppressit: contra cuius robustissimum exercitum magis orando quam feriendo pugnavit. **M**ilites nobis qui aderant retulerunt extorta sibi esse de manibus quemcumque iaculabantur cum a theodosii patribus in adversarios vehementer ventus iret et non solum quemcumque in eos iaciebantur concitatissime rapere: verum etiam imperatorum tela in eorum corpora retorqueret. **U**nde et poeta claudianus e

imperatoris hunc et ipse imperium ageret. **E**rat autem cultor: sordidissimum idolorum. et vir consilio. audacia potentiaque maximus. **E**straxit autem vnicuique inuensas inuertasque copias. vni romanos perfidius. vel auxiliis barbarorum. **I**gitur eugenus atque arbogastes cum instructa acie alpium transitus teneret theodosius expers tibi ac somni in ofone totam noctem exit. **E**t licet se a suis destitutum. sed non ignoraret se ab hostibus circumseptum. fiducialiter arma sumens. signo crucis signum protendit. ac se in bellum et sine scire victor futurum inuisit. nam consulti iohannes anachorita eum victurum hostes spondederat. **A**utem igitur ad aggressionem ventum esset vehementer turbo a parte theodosii in ora hostium ruit qui et spicula ab eius parte missa potentem hostem infigit. spicula hostium repulit. nec mora pua suorum data strage theodosio se hostibus exercitum perstravit. **E**ugenus capite et interfectus est arbogastes se manu propria occidit. **D**e ista historia habet factum in ecclesiastica historia li. xj. et in historia imperii li. xj. **C**laudianus etc. **A**dducit vero ad propositum paulus diaconus et similiter orosius versus claudianum poete. quos augustinus hic ponit. **I**ste claudianus poeta gentilis duo volumina edidit. quorum primum vocatur mo

comitis sui ut ferunt stragularum etc. et ut crederet voluunt sibi mortem percussisse laqueo suspensus est.

S **A**d iohannem etc. **F**acit augustinus mentionem de iohanne hinc remittit quem theodosius soluit. nam sicut dicitur in vitas partium et dicitur eundem tempore spiritum prophetie contulit. ita ut non tantum cumbo et coprouit alio tempore suis futuram predicere: sed etiam in particulari theodosio quod belli exitus et quibus modis victoriam caperet de tyrantibus. et quod inuictos barbarorum gentium passurum esset sepe predictum.

A **A**lium tyrannum eugenum etc. **D**icit sciendum quod sic narrat paulus diaconus li. xij. in historia romanos arbogastes de quo iam dictum est post mortem valentinianum eugenum tyrannum creavit. ut scilicet eugeni nomine

ius. scdm minus sz isti versus sunt in maiori vbi agit de theodosio. 7 sunt versus claudiani bndi. **O**bruit aduersas acies reuolutaq; tela. **T**erit in auctores et turbine repulit hastas. **N**ummu dilecte re. **A**d classica. **S**unt aut classica fm isido. li. viij. c. by mologiaz comua q in exercitu couocadi ca erat. facta.

Victoriat re. **Q**uantum ad simulaera iouis d quibus b fit mentio scienduz q qz gentiles attribue bar iom tonitrua 7 fulmina ideo si mulacrum iouis effigiebat cu qui buldaz radijs fulminu. de quibus ouidit li. iij. d fa tis vbi loquens de tempore quo homines de diuitijs non curauerit sic dicit. **J**upiter sit qua vit stabat tot in ede. **I**nqz iouis dextra ficti le fulme erat. **A**ius sumusli. ij. de scdo bello pumi co dicit q ppter quedā pdigia p curanda ioui pmi mū domū fulmē aureū pondo qn quaginta facruz cit. **I**ta ergo fulmins fecerat arbogastes aurea.

quis a xpi noie alieno in ciu laudib dixit. **N**ummu dilecte deo cui fudit ab altris **S**z iouis armat' uehementi tibi militat ether. **E**t coiurati veniunt ad classica venti **Victoriat sic crediderat 7 pdixerat iouis simulacra: q aduersus eum fuerat. nescio qb' ritib' uelut psecrata: et in alpiu' cōstituta deposuit: eorūq; fulmia q aurea fuis sent iocantib' q illa leticia p mittebat cursoib' 7 se ab eis fulmiari uelle dicētib': hilariter benigneq; donauit. **I**n imicoz suorū filios qz nō ipi iustus: s' beili abstulerat ipe tus etiā nōdū xpianos ad ecclēsiā pfugientes xpianos hac occasiōe heriuoluit 7 xpiana caritate dilexit: nec pauauit reb': s' auxit honorib' **I**n nemine post victoriā puaras inimicitias ualere pmisit bel la ciuilia' nō sic cinna 7 mari' 7 sylia 7 alij tales: nec finita finire uoluerūt: s' magi do-**

que cernentes cursores impatoris iocantes in eius p sentia. q eis in tanta leticia ex victoria pcepta pmisū fut. dixerūt se libenter uelle talibus fulminibus fulminari. qd audiens imperator dedit eis hilariter aux illud. fuerunt autem illa simulacra iouis consecrata fm ritus aliquos gentiliū qui sperabant q simula era taliter consecrata 7 in summis alpiibus posita theodosio multum nocuissent qui tunc in alpiibus erat. forsitan sperauerat arbogastes q iupiter fulmina yf tempestates aut turbines misisset in ora militum theodosij cū puentū fuisset ad prelium. 7 ideo cōuerso deo immisit turbineu validum in boza hostium suorū. **N**on sicut cinna 7 marcus re. **D**e crudelitatibus istozum dictum fuit supra. li. ij. ca. xxij. 7 li. iij. ca. xxvij qui nesciebant finem dare bello etiā obretra victoria cum tamen finis belli deberet esse victoria. secus fuit de theodosio. de quo dicit paulus diaconus q cupi dinem triumphandi adeo detestatus est ut bella non mouerit sed inuenerit. **N**on quieuit iustissimus re. **D**ic est sciendum q sicut narrat paulus diaconus libro. xj. ualens qui fuit frater ualentianū impera

toris egregij. et ab ipso in comuntonem imperij assumptus ab eudorio arriane heretico episcopo baptizatus i scitissimam heresim lapsus est. conatuq; cu cartholicos persequi. sed fratris auctoritate compellitus est. post mortem uero fratris sui imperium orientis tenuit 7 impicitatem quam dudum ineditatus fuerat operitib' expleuit. lege data ut monachi militarent. nolē res iustit pcr truhunos et milites sustibus inter feci. quozum innumera multitudo pcpue in egypto martyrij palmas conicura cit. ac per singulas vbi qz prouincias ad uerū cartholicas ecclēstias et recte fidei populos diuersa sunt illata inēmoda. **E**piscopos autem et facies viros multos misit in exilium quos postmodum tamen cum ceteratuz duceret contra gothos se ra ductus penitentia reue cari pcepit. **S**ed cum a gothis cū domo ad quam uulneratus deportatus fuerat conerematus est iusto dei iudicio. ut dicit orostus. quia cu 3 gothi per legatos suppliciter pctuissent episcopos sibi mitti a quibus possent in fide instrui. ualens ipatoris doctores arriat dogmat' misit. **S**imulacra gentium re. **H**oc narrat hugo fioriacen' qz in thesalonica ciuitate fuisset ora sedinio. quidā iudices lapidant sunt a populo 7 occisi. d quo theodosius plurimum indignatus oēs iussit piter interim. nō secernēs nocentes ab innoctib'. **I**git cū in die pasce interesse uellet solēnijs. būs ambrosius sibi ingressū ecclēie interdixit. 7 cū publice penitere cōpuleret. vii post multos gemitus 7 lacrymas 7 mirabilis humilitatis iudicia eius puenientā suscipiēs. theodosio in omnibus que beatus ambrosius imponere uolebat deuote ac humiliter obediens reconciliatus est ecclēsie.

is doctores arriat dogmat' misit. **S**imulacra gentium re. **H**oc narrat hugo fioriacen' qz in thesalonica ciuitate fuisset ora sedinio. quidā iudices lapidant sunt a populo 7 occisi. d quo theodosius plurimum indignatus oēs iussit piter interim. nō secernēs nocentes ab innoctib'. **I**git cū in die pasce interesse uellet solēnijs. būs ambrosius sibi ingressū ecclēie interdixit. 7 cū publice penitere cōpuleret. vii post multos gemitus 7 lacrymas 7 mirabilis humilitatis iudicia eius puenientā suscipiēs. theodosio in omnibus que beatus ambrosius imponere uolebat deuote ac humiliter obediens reconciliatus est ecclēsie.

Ca. XXVII
Roim
 p. de iam
 et 2c. In b
 ca. ondit au
 gust. q. fuit
 libror. pce/
 dentu mate
 ria q. r. ipi
 dicit. lib. i
 rētio. r. q. in
 pris ia qui
 q. libris se
 qntib. r. fa
 cu i hoc ca.
 duoq. p. no
 ondit sci p
 cedētib. li. a
 br. sufficiat
 itēu suu p
 basse. scdo
 ibi. q. tres
 pores r. q.
 r. idam psu
 prionē r. lo
 q. citatē r. rō
 nabilē lo.
 q. anti. sp. bē
 dit d. q. b. di
 cit infra.
 b. **Nō op**
 tēt qd. cis n
 expedit vlt
 dicere q. n
 expedit de
 re ea q. sc. p.
 scit q. oino
 carēt rōe. r.
 iō n. optēt
 ea edere et
 addit. **faci**
 le ēē cuiq.
 videri re
 spondisse q.
 tacere nolu
 it. i. facile ē
 vt hō gar
 rul. v. idēat
 cuiq. r. idit
 se. s. l. b. vi
 deat alicui
 nō. p. hoc
 eis q. diligē
 ter conside
 rant ea q. di
 cunt sic vi
 debitur.
Sine stu
 dio priu rē
 i. sine b. q.
 studeat de
 fendere p.

iratā? hec ille secū r. si qua similia
 que cōmemorare longum ē bona
 opa tulit: ex isto spali vapore cuius
 libet culminis r. sublimitat: huma
 ne: quorū operū merces ē eterna
 felicitas: cui datur est de: solis ve
 raciter pijs. **L**etera vero bona vi
 te huius vel fastigia vel subsidia si
 cur ipsum mūdum: lucem: auras:
 terras: aquas: fructus: ipsiusq. ho
 minis animā: corpus: sensus: men
 tem: vitam bonis malisq. largitur
 In qbus est etiā quelibet imperij
 magnitudo quā p. tempoz. guber
 natione dispensat. **Ca. XXVII**

Roim de iam etiā illis re
 spondēdū ē video q. ma
 nifestissimis documentis
 quib. ostendit q. ad ista temporalia q.
 sola stulti hōe concupiscunt: nihil
 deorum falzorū numerositas p. sit
 confutati atq. conficti conant. as
 serere: nō p. p. vire p. n. ita
 tem: sed propter eā que post mor
 tem futura est esse colendos deos.
Nā istis q. p. p. amicitias mundi
 hui. volūt vana colere r. nō se per
 mitti puerilibus sensib. cōquerun
 tur: his quinq. libris satis arbitroz
 ēē responsum. Quoz tres pores
 cū edidissent: r. in multoz. manib.
 esse cepissent: audiui quosdam ne
 scio q. aduersus eos r. n. sionem scri
 bendo p. parare. Deinde ad me p.
 latum est q. iam scripserint: sed tē
 pus querāt quo sine piculo possint
 edere. Quos admonēo: nō op
 tent qd. eis nō expedit. Facile est
 em. cuiq. videri respondisse q. tace
 re noluit. **A**ut quid est loquaci. va
 nitate. **Q**ue nō ideo pōt qd. veri
 tas: q. si voluerit etiā plus pōt cla
 mare q. veritas. **S**z p. siderēt omnia
 diligenter: r. si forte sine studio pri
 um iudicantes ēē talia p. p. exerint
 que poti. exagitari q. conuelli pos
 sint garrulitate impudētissima: r.
 quasi satyrice vel inimica leuitate
 cohibeant suas nugas: r. poti. a
 prudentibus emendari q. laudari
 ab imprudentibus eligant. **P**am
 si nō ad libertatem vera dicendi: s.
 ad licentiā maledicendi temp. ex

pectat: absit vt eis euēiat qd. e
 ait tullius de quodā qui pec
 cādi licentia felix appellabā.
Misere cui peccare licebat
Unde q. quis est qui maledi
 cendi licentia felicē se putat
 multo erit felicior si hoc illi
 oīno nō liceat: cum possit de
 posita inanitate iacrātie etiā
 isto tempe tanq. studio cōsu
 lendi q. qd. voluerit contra
 dicere: r. q. tum possit ab eis
 quos consulit amica dispu
 tatōe: hoc est honeste: graui
 ter: libere: qd. optet audire.

tes aliquas solū
 b. n. s. studiū ad b
 q. possit inueni
 re veritatem
 d. **Q**uasi satyr
 ica id est poetica
 dicunt em. poete
 satyrice fm. isido.
 ruz li. viij. ety. **A**
 qbus vicia gene
 raliter carputur.
 necyctabatur eis
 pessimuz quemq.
 describere. **e**
Qd ait tull. d. q.
 dā q. peccādi lice
 tia felix appella
 batur.

Explicitus est liber quintus.

Incipiunt capitula libri sexti.

- i **D**e his qui dicunt deos a se non p. p. ter
 presentem vitaz coli sed propter eter
 nam.
- ii **Q**uid varronem de dijs gentium sen
 sisse credendum sit: quorum talia et
 genera r. sacra detexit vt reuerenti.
 cum eis ageret si de illis omnino re
 ticeret.
- iii **Q**ue sit partitio varronis librorū suo
 rum quos de antiquitatibus rerū hu
 manarum diuinarū q. cōposuit.
- iiii **D**ex disputatione varronis apō cul
 tores deorum antiquiores res huma
 ne q. diuine repiantur.
- v **D**e tribus generib. theologie fm. var
 ronem. i. vno fabuloso: altero natu
 rali: tertio ciuili.
- vi **D**e theologia mystica. id est fabulosa:
 r. de ciuili contra varronem.
- vii **D**e fabulose r. ciuilis theologie simili
 tudine at. q. concordia.
- viii **D**e interpretationibus naturalium raris
 onum quas doctores pagani p. dijs
 suis conantur ostendere.
- ix **D**e officijs singulorū deorum.
- x **D**e libertate senece qui vehementius
 cinilem theologiam reprehendit q.
 varro fabulosam.
- xj **Q**uid de iudeis senece senserit.
- xij **D**e gentiliū deorum vanitate detecta
 nequeat dubitari eternam eos vita
 nemini prestare: qui nec ipsam adiu
 uant temporalem.